

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**DOMOV JAKO TÉMA ČESKÝCH FILOSOFICKÝCH
PRACÍ 20. A 21. STOLETÍ**

Vedoucí práce: PhDr. Bc. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Pavlína Převrátilová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: Třetí

2018

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

28. března 2018

.....
Bc. Převrátilová Pavlína

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Bc. Zuzaně Svobodové, PhD., za cenné rady, nesmírnou trpělivost, věnovaný čas a metodické vedení mé práce. Děkuji Mgr. Lence Procházkové za korekci a stylistickou úpravu mé diplomové práce a Tereze Kubíčkové za přeložení abstraktu do anglického jazyka. Současně bych zde chtěla poděkovat celé své rodině a svým přátelům za jejich celoživotní lásku, motivaci a podporu.

OBSAH

ÚVOD	7
1 ETYMOLOGICKÉ A ANTICKÉ ZÁKLADY DOMOVA.....	10
1.1 ETYMOLOGICKÝ ZÁKLAD.....	11
1.1.1 Domov v českých lexikonech.....	11
1.1.2 Domos a oikos	12
1.2 DOMOV VE STAROVĚKÉM ŘECKU A JEHO PROPOJENOST S BOHY	13
1.3 ARISTOTELOVO A PLATÓNOVO POJETÍ DOMOVA.....	15
1.3.1 Domov jako přirozené místo.....	15
1.3.2 Domov a idea Dobra	17
2 HODNOTA DOMOVA JAKO ROVINA JISTOTY A BLÍZKOSTI	19
2.1 DOMOV JAKO ROVINA BLÍZKOSTI.....	19
2.1.1 Domov jako primární místo	20
2.1.2 Domov a lidská intimita.....	20
2.1.3 Domov a jeho jedinečnost.....	21
2.2 DOMOV A HODNOTOVOST	23
2.2.1 Etická odpovědnost člověka	25
2.2.2 Domov a hranice prostoru.....	26
2.3 DOMOV JAKO ROVINA BEZPEČÍ A ZNÁMÉHO PROSTORU	27
2.3.1 Domov a jeho problematika v přirozeném světě	27
2.3.2 Životní pohyby jako primární východiska lidské existence	29
2.3.2.1 <i>První pohyb</i>	29
2.3.2.2 <i>Druhý pohyb</i>	30
2.3.2.3 <i>Třetí pohyb</i>	31

2.3.3	Domov jako rovina bezpečí	32
2.3.4	Domov, čas a společenství.....	34
3	DOMOV A ASPEKTY LIDSKÉHO BYTÍ	36
3.1	DOMOV – VELIČINA SOUČTVEŘÍ.....	36
3.1.1	Domov a řeč.....	37
3.1.1.1	<i>Mateřský jazyk</i>	38
3.1.1.2	<i>Ruka má tělo, řeč má ruku a bytí má celého člověka</i>	39
3.1.2	M. Heidegger a F. Hölderlin – Básnický bydlí člověk	40
3.1.2.1	<i>Domov a jeho ontologický význam</i>	41
3.1.2.2	<i>Lidské budování</i>	42
3.1.3	Básně – cesta k bydlení.....	43
3.1.3.1	<i>Heideggerovo pojetí slovesa „bydlet“</i>	43
3.2	BYTÍ, DOMOV A JINAKOST	44
3.2.1	Horizont prospěšnosti a celistvost domova	45
3.2.2	Rovina „všeprůstupujícího“ domova a věda, jako prvek ohrožení.....	46
3.3	FILOSOFICKO-ANTROPOLOGICKÝ POHLED NA DOMOV	48
3.3.1	Domov jako místo usebrání	48
3.3.2	Kritika Heideggerova pojetí domova.....	49
3.3.2.1	<i>Pojem „Dasein“</i>	49
3.3.2.2	<i>Vztah člověka a druhých lidí</i>	50
4	ASPEKTY SOUČASNÉ PODOBY DOMOVA.....	52
4.1	DOMOV A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	52
4.2	DOMOV, ARCHITEKTURA, KRAJINA	54
4.3	DOMOV, CIZOTA, DÁLAVA.....	58
4.3.1	Odlišnosti domova a dálavy.....	58
4.3.2	Privatizace domova.....	59
4.3.3	Cizota humánní a živočišná	60

4.4	DOMOV A BEZDOMOVÍ	61
5	PROBLEMATIKY DOMOVA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	64
	ZÁVĚR.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
	ABSTRAKT	77
	ABSTRACT	78

ÚVOD

„(...) Lze být lidsky bez domova? Lze být lidsky bez rodné krajiny, bez krajiny předků, krajiny našeho života? Je domov člověku místem, které jej vždy již nějakým způsobem předchází, nebo člověk sám své bytí doma musí teprve aktivně utvářet? Jak souvisí utváření domova s krajinou? (...) Je možné sídlit, bydlet bez domova? Má domov svůj vzor? Je každý domov jedinečný, nebo existují, či lze si být jen představit, dva identické domovy? Zůstává opuštěný dům domovem? (...)“¹

Toto jsou jedny z mnoha otázek, které mohou člověka napadnout, v rámci filosofických a existenciálních úvah nad tématem já a můj domov. Domov je pro každého lidského jedince značně výjimečný a ve velké míře i životně důležitý, neboť je centrálním místem, ve kterém dochází k utváření základů naší osobnosti (identity) a současně je prostorem, ze kterého jednou vyjdeme, a tím započne naše budoucí rozsáhlá životní cesta.

Z hlediska pedagogiky je, mimo jiné, domov důležitou součástí výchovně-vzdělávacího procesu prostřednictvím primárního vlivu rodičů, sourozenců a známých. Právě vliv rodinného prostředí je, pro budoucí život dítěte, v mnohém určující, protože ačkoliv si to příliš neuvědomujeme, podoba našeho budoucího dospělého já, je ve značném rozsahu vytvářena působením našich rodičů a formy života, kterou nám na našem počátku poskytli. Z tohoto důvodu je tedy potřeba, abychom porozuměli tomu, co pro nás domov znamená, nebo může znamenat, a uvědomili jsme si, jak je ve skutečnosti pro naše životy bytostně důležitý, podstatný, nenahraditelný a v celkovém měřítku nepřekonatelný.

Ovšem definovat, či alespoň stručně charakterizovat domov, je ve výsledku zcela nemožné, neboť se jedná o tak rozsáhlý a složitý fenomén, jehož struktura je navíc vytvořena z mnohonásobně různorodých aspektů, které sice postupně, ale neustále přibývají, přičemž prvek subjektivní individuality a jedinečnosti každého domova tuto problematiku také příliš nezjednodušuje. Jedinými možnostmi tudíž zůstávají

¹ VLČKOVÁ, M. (ed.) *Duchovní krajina Novohradských hor: Novohradsko*. Mýtiny: Michaela Vlčková, 2017. Kapitola Krajina jako domov – Zuzana Svobodová, s. 15.

mnohočetné teoretické i praktické pokusy o dílčí charakteristiky domova na základech konkrétních východisek.

Cílem této diplomové práce je tudíž uchopit a popsat domov jako kategorii filosofickou, a to za pomoci myšlenek a teorií, které nalezneme v českých filosofických textech, jež vyšly v průběhu 20. a 21. století. Prostřednictvím těchto dostupných informací se pokusíme o sjednocení a vytvoření ucelenější a propojenější teorie, v rámci které domov rozdělíme do několika základních kapitol, které jsou pro pojetí a pochopení domova, jak minulého, tak i současného, zcela rozhodující a určující.

V rámci této problematiky budeme při utváření kapitol pracovat i s teoriemi, jejichž koncepty nevychází z řad českých autorů, ale jsou pro nás značně významné a důležité, neboť základy jejich myšlenek následně využívají naši čeští autoři. Z tohoto důvodu se tudíž budeme zabývat i jejich pohledy na problematiku domova.

Celková struktura práce bude rozdělena do pěti hlavních částí, prostřednictvím kterých budeme na domov nahlížet na základě odlišných primárních koncepcí. V první kapitole se zaměříme na etymologické základy slova domov a ukážeme si, že ani slovníkové definice nejsou schopné tento pojem obsáhnout. Na tuto část následně navážeme pasáží o historických kořenech v rámci starověkého Řecka a jeho propojeností s božskou sférou, přičemž se zde blíže podíváme i na teorie, se kterými přišli antičtí myslitelé Aristoteles a Platón, a jež utvořily základy pro filosofii domova.

Druhá kapitola nás provede pojetím domova z hlediska jeho hodnotovosti, kterou přináší do života člověka. Postupně, v průběhu jednotlivých podkapitol, si domov popíšeme na základě několika rovin, konkrétněji pak na bázi principů blízkosti, jedinečnosti, lidské odpovědnosti, bezpečnosti, známosti a centrální neměnnosti. Domov se tak v této části stane prostorem, který je pro člověka podstatný na základě toho, že mu do života přináší aspekty jistoty a blízkosti.

Ve třetí kapitole se zaměříme na domov a aspekty, které podmiňují lidské bytí na tomto světě. Budeme se zabývat mnohočetnými, a na první pohled neslučitelnými hledisky, které nám pomáhají dotvářet charakteristiku domova a podstatu lidské existence. Pozastavíme se nad tématy, jako jsou – mateřská řeč a její významnost, lidské budování, poezie, prospěšnost domova, prvek ohrožující vědy či domov jako místo usebrání jedince.

Ve čtvrté kapitole se více přiblížíme současné postmoderní době a skrze ni poukážeme, na postupně se rozvíjející směry, které ve stále větší míře, ať už negativně či pozitivně, ovlivňují domov a jeho podobu. Pozastavíme se nad domovem a jeho propojeností s ekologickou výchovou, porovnáme odlišnosti v architektuře na přelomu 20. a 21. století, budeme se zabývat rovinou cizoty (dálavy) a její relativní důležitostí a pokusíme se shrnout základy aktuální podoby bezdomoví.

V poslední kapitole se zaměříme na problematiku domova v současné společnosti, tj. ve světě ovládaném 21. stoletím. Budeme se věnovat otázce postmoderního domova, který dnešní člověk považuje za pouhý materiální objekt, jež mu v konkrétní podobě přináší možnost, jak naplňovat své subjektivně primární potřeby. Také se pozastavíme nad rovinou nekomplexnosti dnešního domova, jehož příčinou je podoba současného člověka, na kterého nahlížíme jako na tzv. planetární bytost.

V rámci celé práce jsme využili značného množství dostupné literatury a internetových zdrojů, takže je velice obtížné určit, které prameny se staly ústředními zdroji, jež nám dopomohly k vytvoření této diplomové práce. Ve větší míře jsme ale využívali myšlenek Anny Hogenové, Naděždy Pelcové, Emila Koháka, Radima Palouše či Jana Patočky, které jsme doplnili o stěžejní, a pro naši práci výchozí, názory Gastona Bachelarda, Otto Friedricha Bollnowa, Eugena Finka, Martina Heideggera nebo Emmanuela Levinase.

1 ETYMOLOGICKÉ A ANTICKÉ ZÁKLADY DOMOVA

Přestože se v rámci diplomové práce budeme věnovat domovu z hlediska filosofie 20. a 21. století, je zapotřebí současně zmínit i lingvistické základy tohoto pojmu a jeho historickou podstatu. Důvodem je skutečnost, že zde budeme mluvit o komplikovaném a rozvětveném tématu, které v mnohém přesahuje hranice filosofie, a vstupuje tak do jiných vědních oborů, jako je pedagogika (výchova v rodině), psychologie (raná citová vazba a vývoj identity člověka), sociologie (domov jako místo střetávání komunity), či etika (domov a vytváření ctností).

Současně se jedná o oblast, které nebyla věnována příliš velká pozornost – ve smyslu „domov“ a jeho konkrétní význam, jak dokazují nepřítomné záznamy v rámci českých lexikonů, nebo jak uvádí profesorka Hogenová ve svém příspěvku K fenomenologii „domova a jinakosti“ – *„je zajímavé, že obrovské množství vědecké produkce je věnováno výzkumům směřujícím k rodině, ke vztahům mezi lidmi a tak málo pozornosti je věnováno fenoménům jako je domov“*.²

O složitosti této problematiky svědčí i nedostatečné informace v rámci filosofických přehledů. Filosofické lexikony současné doby, se slovníkovému pojmu domov příliš nevěnují, a tak jediným uspořádaným, ale značně heslovitým zástupcem je Slovník filosofických pojmů současnosti, jehož autorem je filosof a básník doktor Jiří Olšovský.

Ve svém díle popisuje domov jako veličinu toho, co je konkrétnímu člověku blízké a milé, co probouzí jeho lásku k vlasti a národu, a co vede a prostupuje jeho samotný život. Upozorňuje, že důležitými prvky toho, jak na domov nahlížíme, jsou naše vlastní výklady pojmů blízkost a antonym cizota a dálava. Na konci pasáže, mimo jiné, uvádí i seznam myslitelů, kteří se problematikou domova zabývali, nebo alespoň pracovali s jejími fragmenty. Konkrétněji zde například vyzdvihuje významného německého fenomenologického filosofa Martina Heideggera, českého filosofa a pedagoga Jana

² HOGENOVÁ, A. *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. Dostupné na WWW:<<http://e-logos.vse.cz/index.php?article=222>> [cit. 2017-10-27].

Patočku či v České republice méně známého německého autora Otta Friedricha Bollnowa.³

Z hlediska čistě praktického významu se jedná o pojetí, které by mělo prostupovat každodenním životem běžného člověka, mělo by být jeho nedílnou součástí, a současně by mělo být jedním ze základů, ze kterého by následně měla každá živá bytost čerpat a vycházet.

1.1 ETYMOLOGICKÝ ZÁKLAD

Domov, jak jsem již výše zmínila, je značně širokým pojem, který není možné přesně a podrobně vymezit či popsat, a to takovým způsobem, který běžně nalzáme v obsazích výkladových slovníků a encyklopedií. Docentka Naděžda Pelcová tuto problematiku výstižněji uchopuje v rámci svého odborného příspěvku nesoucí název Fenomén domova, kde píše, že „*téma domova patří k těm neobjektivizovatelným, vzpírající se každému pokusu o popis a definici, neboť domov není věc ani předmět, nýbrž fenomén.*“⁴

1.1.1 Domov v českých lexikonech

Na základě těchto předpokladů, jsou tudíž i doposud sepsané popisy domova, jakožto slovníkového výrazu, velice stručné a těžce dohledatelné. V oblasti českých encyklopedií a lexikonů najdeme pouze dvě publikace, které se nad tímto, již několikrát zmiňovaném pojmu pozastavují. Konkrétněji se jedná o Slovníky jazyka českého a spisovného jazyka českého.

Obě díla ovšem pojem domov pouze stručně popisují a ve svých charakteristikách se shodují na tom, že se jedná o určité místo, které například ve Slovníku jazyka českého vytváří prostor, kde je člověk doma. Následně odkazuje na slova byt, dům,

³ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. Praha: Erika, 1999, s. 50.

⁴ PELCOVÁ, N. *Fenomén domova*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pelcovarodina.pdf>> [cit. 2017-10-09].

rodina, obec, město či vlast.⁵ Naproti tomu Slovník spisovného jazyka českého vystihuje domov jako místo, kde se člověk narodil a kde v současnosti žije. Z hlediska společných pojmů následně přicházíme ke slovům – dům, vesnice, městyš, město, rodinný krb, život, stát, Země nebo vlast.⁶

Oba výše zmíněné výklady pracují jak s myšlenkou užšího vnímání domova, tak i s jeho širší podobou. Domov je zde totiž vnímán jako útočiště, do kterého se člověk narodí, či jako rodina, která ho obklopuje, ale současně i jako místo kde jedinec bydlí, kam chodí do práce, kde tráví svůj volný čas a kde jednou i zemře.

V ostatních dostupných českých slovnících nenajdeme domov jakožto konkrétní výraz. Nacházíme v nich synonyma, jako jsou domácnost či dům, a právě dům, ve smyslu podstatného jména, nalézáme ve slovníku, který sepsal Václav Machek. Tato publikace uvádí, že se jedná o slovanské slovo, jehož příbuznými pojmy jsou řecké „*domos*(*dům, síň, pokoj, domácnost, obydlí*)“⁷ a latinské „*domus* (*příbytek, dům, vlast, rodinná chýše, palác*).“⁸ Autor současně uvádí, že oba tyto výrazy vychází z indoevropského kořene *dem* –, který můžeme přeložit jako budovat nebo stavět.⁹ Jedná se o jednu ze stěžejních myšlenek, jelikož samotné stavění a budování je s lidstvem spojeno od jeho úplného počátku, což je patrné i v rámci prvotního kořene pojmu domov.

1.1.2 Domos a oikos

Ve starověkém Řecku nalézáme vedle pojmu *domos* další důležité slovo – *oikos*, které si vykládáme v širším významu, než tomu bylo u výše zmíněných výrazů. V řecko-

⁵ Srov. TRÁVNÍČEK, F. *Slovník jazyka českého*. Praha: Slovanské nakladatelství, 1952, s. 267.

⁶ Srov. HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého: Díl A-G*. Praha: Academia, 1989, s. 485.

⁷ PRACH, V. *Řecko-český slovník*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 145.

⁸ KÁBRT, J. *Latinsko/český slovník*. Voznice: LEDA, 2000, s. 180.

⁹ Srov. MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. In HOLUB, J. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem ke slovům kulturním a cizím*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1997, s. 214.

českém slovníku pod tímto slovem dohledáme české ekvivalenty, jako jsou chrám, příbytek, domácnost, hospodářství, pokoj, hnízdo, domov, ale i rodina či rod.¹⁰

Na řecké *oikos* tudíž můžeme nahlížet v rámci širokého spektra, tak jak tomu bývávalo v dřívějších dobách. Pro Řeky nebyl domov pouze určitým předmětem, který se snažíme obývat, ale bylo to místo, kde se střetávala rovina sociální, ekonomická a zemědělská. Navíc byl domov prostorem, kde se setkávalo lidské já (naš vnitřní svět) se světem okolním (vnějším).

1.2 DOMOV VE STAROVĚKÉM ŘECKU A JEHO PROPOJENOST S BOHY

Každodenní život obyvatel starověkého Řecka byl úzce spojen s božstvem a jejich náboženským cítěním. Jednou z mnoha takto považovaných bohyně, byla i panenská Héstia, patronka rodinného krbu, posvátného ohně a svorné domácnosti. Ve své podstatě byla ochránitelkou „*zdaru a pokračování rodinného života. Jejím symbolem byl oheň, jenž znázorňoval všudypřítomnost božstva a nebeského řádu. Současně byl znakem trvalého sídla vzdělanosti, které stálo proti životu kočovnickému.*“¹¹

Na základě těchto vztahů byl tudíž ovlivněn i jejich pohled na domov jako takový. Nebyl pouhým obyčejným lidským místem, ale místem posvátným a uctívaným. Z tohoto hlediska bylo například typickým jevem pro starověké Řecko nošení novorozených potomků okolo ohniště či krbu, jenž se nalézal uvnitř domu. Tímto způsobem bylo stvrzováno jejich přijetí do rodiny, a to jak samotnou rodinou, tak i bohyprostřednictvím náboženských rituálů.¹² Je proto patrné, že již starověký člověk považoval domov za něco více než pouhou věc. Domov byl pro něj důležitým jevem, kterého si každý vážil, pečoval o něj a chránil ho, jak tomu dokazují i výše zmíněné pasáže o vyznávání božstev.

Kromě tohoto, že oheň byl hlavním atributem bohyně Héstie, prostupoval i každodenností místního obyvatelstva, jelikož byl ústředním tématem celého konceptu

¹⁰ Srov. PRACH *Řecko-český slovník*, s. 363.

¹¹ Srov. VERNANT, J. *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005. Kapitola VIII. Člověk a bohové, s. 226 – 227.

¹² Srov. Tamtéž, s. 223.

posvátnosti a důležitosti, jakožto centrální místo celého domu a rodiny. Jednalo se o soudržný „ústřední bod“, kolem kterého se scházela celá rodina, popřípadě jejich přátelé, známý a blízcí.

Ke stejnému závěru dochází i doktor Miloslav Průka, který ve svém díle *Péče o oikos* píše: „*oheň byl symbolem a synonymem celého domu. Oheň tedy doslova shromažďuje celý dům.*“¹³ V počátcích celé lidské existence byl oheň, po značně dlouhou dobu, jediným zdrojem tepla a světla, prostředkem využívaným k ochraně či pomocníkem při přípravách potravy.

Oheň, jakožto symbol ochrany, nebyl pouhým prostředníkem a nositelem života, byl navíc darem, jehož se nám dostávalo od bohů, proto se stalo samotné uchování ohniště posvátným rituálem. Tento koncept ve své práci popisuje i profesorka Hogenová, která se ztotožňuje s Hérakleitovou myšlenkou, že udržování ohně je ústředním prvkem každého domova, jelikož právě v tomto „ohňovém prostředí“ nalézáme naprostou a úplnou kontemplaci protikladů. Z hlediska elementů zde naproti sobě stojí plamen ve své proměnlivosti a nestálosti, jenž vzchází do neskrytosti a hořící dřevo, které plane, puká, hřeje, vydává světlo, a které zachází do skrytosti.¹⁴ Vzájemná skrytost a neskrytost jsou si v tomto případě značně blízké, jelikož jsou rozděleny pouhou představitelnou mezerou mezi dřevěným popelem a samotným plamenem, přičemž vše, co se zde odehrává, se realizuje současně, nikoli za sebou a odděleně.

Samotnou podstatu domova následně autorka konkretizuje svým výrokem – „*Domov je právě místem nejvyššího usebrání, tj. usebráním sporu, přesně takové usebrání se nachází v herakleitovském ohni, a proto můžeme mluvit o domově a nikoli jen o rodině, která je pochopena jako aditivní jednotka sestávající se z matky, otce a dětí, případně z rodiny předcházející. Domov je jen tam, kde se ujednocuje neskrytost se skrytostí v tom nejpůvodnějším fenomenologickém smyslu.*“¹⁵

¹³ PRŮKA, M. *Péče o oikos: dům v dějinách myšlení*. Brno: L. Marek, 2009. Kapitola 3.1.1 Venkovský dům, s. 49 – 50.

¹⁴ Srov. HOGENOVÁ, A. *Jak pečujeme o svou duši?* Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. Kapitola Domov jako problém, s. 186.

¹⁵ HOGENOVA, A. *Domov jako problém*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/hogenovadomov.pdf>> [cit. 2017-11-15].

Domov, na základě výše zmiňovaných tezí, je tudíž fenoménem, který je současně utvářen jak ontologickou, tak i ontickou rovinou. Z hlediska ontického významu mluvíme o jsoucnu kraje, obce, města vesnice, rodinného domu, rodiny aj. Z pohledu ontologického je následně samotný domov utvářen tím, co ve své podstatě vytváří a vymezuje jsoucnost jsoucnu domovského.¹⁶

1.3 ARISTOTELOVO A PLATÓNOVO POJETÍ DOMOVA

Člověk žijící v dřívější antické době, tj. v období 8. století před našim letopočtem až do roku 476 našeho letopočtu, si formoval okolní svět, jenž mu byl domovem. Tento životní princip je možné přehledně doložit filosofickými díly a myšlenkami samotného Aristotela a Platóna.

Každý z těchto autorů pohlíží na pojetí domova z jiné perspektivy, vykládá si ho odlišným způsobem a dochází tím k rozdílným závěrům. Podstaty, obou vytvořených tezí, se však staly východisky, která utvořila základy pro filosofii domova.

1.3.1 Domov jako přirozené místo

Na základě Aristotelovo kosmologické ideje, je svět ohraničeným prostorem, v jehož centrálním jádru leží země, kterou chápe jako střed známého vesmíru. V tomto vymezeném prostoru následně putuje nepřeborné množství těles, jejichž cesty vedou ke snaze dorazit na své vybrané přirozené místo.¹⁷

Podle Aristotela je právě lidská síla tou nejmohutnější a nejpůsobivější energií, kterou jsme schopni na tomto světě dohledat. Hlavní východisko tohoto stavu je v tom, že člověk, který se nachází v pohybu, je ovládán silou jeho vůle, která ale nevychází jen tak odněkud, ona potřebná síla „vyvěrá“ z lidské duše, a právě duše byla člověku

¹⁶ Srov. PAVLOVSKÝ, P. *Duševní nemoc a privatizace domova*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pavlovsky.pdf>> [cit. 2017-11-18].

¹⁷ Srov. PATOČKA, J. *Tělo, společenství, jazyk, svět*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. Kapitola Problém přirozeného světa, s. 127 – 130.

předána prostřednictvím Boha, který byl počátečním původcem veškerého pohybu na světě.¹⁸

Ke stejnému závěru dochází i Bohumil Janát, který se své publikaci – *Domov jako metafyzický horizont lidského života*, píše, že podstata Aristotela konceptu přirozeného a neustávajícího běhu tkví v její návratnosti. Jak jsme již výše psali, každá jednotlivá věc, která se nalézá v našem světě, má své jedinečné přirozené místo, do jehož prostoru se neustále navrácí. Přirozený prostor se tudíž stává *telosem*, neboli konečným cílem, vlastním účelem a smyslem života.¹⁹ Na základech takového pojetí, je domov místem, ke kterému člověk přirozeně tíhne, jelikož mu, mimo jiné, poskytuje možnosti, jak zažívat pocity klidu, míru, pohodlí, porozumění, oddechu a celkové souladu. Důležitost potřeby domova tímto nabývá daleko hlubšího smyslu, protože bychom se mohli tedy zeptat, kde má lidská existence svůj domov, své přirozené místo? Podle Aristotela bychom toto místo našli u Boha, neboť pokud byl opravdu Bůh stvořitelem veškerého běhu, tak náš přirozený pohyb povede právě k němu.

Všechny tyto roviny tudíž spolu utvářejí jedno místo, které můžeme nazývat domovem, jelikož ve spojení s nimi všemi, se cítí člověk býti doma, což naplňuje jeho touhu po osobním vlastnění něčeho tak potřebného a přirozeného jako je domov.²⁰

Z těchto důvodů nemůžeme vynechat Aristotelův pohled na domov, poněvadž ačkoliv jsou jeho teze postaveny na metafyzické veličině, kterou je vzájemný vztah člověka a Boha, pro lidské jedince je přirozené místo opravdovým domovem. Což dokazuje i Aristotelův výrok, který následně Janát přepracoval do podoby současného českého jazyka, a který zní: „(...) *to je příznak přirozeného místa. Neboť tam, kde se něco vrací bez násilí, aby tam bylo v klidu, a kde zůstává, tam je doma. (...)*“²¹

¹⁸ Srov. PATOČKA, J. *Fenomenologické spisy II. – Co je existence: publikované texty z let 1965 – 1977*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Kapitola Co je existence?, s. 353.

¹⁹ Srov. JANÁT, B. *Domov jako metafyzický horizont lidského života: Několik myšlenek k filosofii domova. Filosofický časopis*, 1992, roč. 40, č. 3., s. 384.

²⁰ Srov. BUBER, M. *Problém člověka*. Praha: Kalich, 1997. Kapitola Od Aristotela ke Kantovi, s. 35.

²¹ JANÁT *Domov jako metafyzický horizont lidského života*, s. 384.

1.3.2 Domov a idea Dobra

Svět idejí, je Platónovou odpovědí na problematiku domova, protože samotný domov nalezneme, s ohledem na jeho myšlenky, v jedné konkrétní ideji, a tou je ideje Dobra. Dobro je přirozeným stvořitelem všeho pravdivého a nádherného ve světě. Naděljuje lidem stejnou měrou skutečnost i moudrost, a jako takové, ho tedy můžeme považovat, za prvotní pramen opravdové filosofické gnoseologie.²²

Patočka považuje Platónovu Ideu, za stěžejní zdroj, z něhož vyvěrá nám známý lidský život. Můžeme tudíž na ní nahlížet, jako na specifickou podobu našeho domova, jelikož nám umožňuje objevovat a poznávat všechno kolem nás – par excellence.²³ Domov, v tomto pojetí, můžeme považovat za prostředníka, jenž unifikuje veškeré roztroušené výsledné jsoucno a slučuje ho do konečné prosté (obyčejné) celistvosti.

Musíme si ovšem současně uvědomit, že samotná idea Dobra, neoplývá žádnou materiální podobou, není tvořena prostřednictvím nějakého určitého objektu, právě naopak, mluvíme zde o absolutní nehmotnosti. Ideji se nikdy nedokážeme dotknout, pro člověka je zkrátka neuchopitelná, a jako taková pro nás zůstává trvalým a dobře ukrytým mysteriem.

Takováto skutečnost má ale i svojí negativní stránku. Idea, ve své nepředmětné podobě, se může obyčejnému člověku zdát jako pouhá bezvýznamnost. Patočka, na základě této teorie, píše že, člověk sice žije z Ideje, ale není si toho vědom, nevědomě se od ní navíc odklání a tím se jí nesnaží ani vysledovat.²⁴

Z tohoto důvodu lze, dle názorů Jana Patočky, Ideu pojímat pouze negativním způsobem, a právě z tohoto důvodu nazval svoji knihu *Negativním platonismem*. Toto nazírání má svou skrovnou i opulentní stránku věci. Skrovná stránka je dána neschopností sdělit cokoliv obsahově žádoucího a pozitivního, co by se dotýkalo

²² Srov. PLATÓN *Ústava*. Praha: OIKOYMENH, 2017. Kapitola Kniha šestá: Vlastnosti filosofů. Příčiny špatné pověsti filosofů. Dokonalé zřízení je možné. Cíl filosofické výchovy jest idea dobra. Svět viditelný a svět pomyslný, s. 262.

²³ Srov. PATOČKA, J. *Negativní platonismus*. Praha: Československý spisovatel, 1990. Kapitola Negativní platonismus, s. 51 – 52.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 52.

jedinců či idejí. Jedinou výjimku utváří právě prchavá idea Dobra. Naopak opulentní stránkou věci je potencionální možnost jedince, vycházet z relativní a pozemské pravdy, ačkoliv její výsledná vyjádření nevyznívají pozitivně.²⁵

²⁵ Srov. PATOČKA, J. *Negativní platonismus*. Praha: Československý spisovatel, 1990. Kapitola Negativní platonismus, s. 58.

2 HODNOTA DOMOVA JAKO ROVINA JISTOTY A BLÍZKOSTI

V následující kapitole si přiblížíme pojetí domova z hlediska lidské touhy po blízkosti, intimnosti a pevné jistoty, kterou nám domov může poskytnout. Domov se zde pro člověka stává oblastí nutné ochrany, bezpečí, poklidu, sounáležitosti a známosti.

V rámci jednotlivých podkapitol využijeme myšlenek Gastona Bachelarda, Otto Friedricha Bollnowa, kteří se stali ústředními autory, z jejichž myšlenek vycházeli Radim Palouš, Jan Patočka, Ladislava Schücková, Jaroslava Pešková a Anna Hogenová. Z tohoto důvodu se tudíž nejprve zaměříme na koncepty domova z jejich pohledů, na které následně navážeme Patočkovu pojetím domova.

2.1 DOMOV JAKO ROVINA BLÍZKOSTI

Gaston Bachelard byl francouzským filosofem, vysokoškolským učitelem, básníkem a spisovatelem, který se v rámci svého zaměření zabýval především filosofií vědy, poetikou či epistemologií.²⁶ Významným prvkem jeho života a odborné tvorby je mnohokrát zmiňovaný a zaznamenávaný názor, že básnická obrazotvornost (fantasie, imaginace) stojí na stejném místě, v žebříčku důležitosti pro růst populace a vývoj lidstva, jako samotná věda.

Bachelard byl z hlediska odborného vzdělávání z oblasti vědy a filosofie autodidaktem, a z tohoto důvodu se vždy snažil využívat nových a neustanovených způsobů, jak pohlížet na proměny, ke kterým docházelo v tehdejší světě.²⁷ V jeho dílech nalezneme silnou propojenost s poezií, jelikož, jak jsme se již výše zmiňovali, filosofie a věda sdílely, dle jeho názoru, nově vznikající počátky, a to společně s básnickou imaginací.

Z myšlenek tohoto významného autora vycházel například americký filosof Thomas Samuel Kuhn, představitel francouzského intelektuálního průkopnictví Paul-Michel Foucault, francouzsko-židovský filosof Emmanuel Levinas nebo český filosof,

²⁶ Srov. LUHANOVA, E. *Gaston Bachelard – Poetika snění, Poetika prostoru*. [online]. Dostupné na WWW: <https://www.reflexe.cz/File/44_Luhanova_168-187.pdf>[cit. 2017-12-10].

²⁷ Srov. Tamtéž.

pedagog a kmenolog Radim Palouš. Bachelard sám pracoval mimo jiné i s teoriemi, se kterými v průběhu svého života přicházel Jan Patočka.

Stejně jako tento autor, i on sám nahlíží na domov, jako na místo, jež člověku poskytuje potřebnou ochranu, bezpečí a poklid. Za pomoci psychoanalýzy a fenomenologie se pokouší o uchopení domova, jakožto centrálního místa intimity, ve kterém člověk za svého života setrvává.

2.1.1 Domov jako primární místo

Bachelard ve své knize *Poetika prostoru* nevyužívá výrazu domov, tento pojem zaměňuje za současně aktuálnější slovo dům, avšak i přes tuto odlišnost, se jeho pojetí v převážné míře shoduje s Patočkovým nazíráním nad problematikou domova. Autor se na začátku úvodu svěřuje, že cílem jeho práce není povrchní charakteristika jednotlivých druhů domů či deskripce jejich vnitřních interiérů, ale naopak, jeho snaha směřuje k absolutnímu, konečnému a hlubokému porozumění.

Dům považuje za prvotní místo, které člověk v průběhu svého života spatří, a které má pro jeho podstatu trvalejší a dlouhodobější charakter. Doslovně tuto myšlenku konkretizuje slovy – „(...) naším prvním vesmírem je samotný dům.“²⁸ Domov, v tomto pojetí, je primárním prostorem, ve kterém nově narozený jedinec přichází do kontaktu se svými nejbližšími rodinnými příslušníky a jejich známými. Takovýto druh místa tudíž logicky zaujímá funkci novorozencovo počáteční a nepostradatelné ochrany (azylu, útočiště), která ale současně utváří hranice, jejímž smyslem je vzájemné oddělení dítěte od okolního neznámého prostředí.

2.1.2 Domov a lidská intimita

Začátky veškeré lidské snahy, o svou vlastní realizaci, započínají právě uvnitř jednotlivých domů. Domov se prostřednictvím tohoto konkrétního lidského úsilí stává

²⁸ BACHELARD, G. *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009. Kapitola I. Dům. Od sklepa po půdu. Smysl chatrče, s. 30.

místem, kde je život člověka považován za hlavní prioritu, kterou je potřeba neustále chránit a opatrovat ji, a která je z hlediska své významnosti v neustálém centru celého domu, v jeho nitru.²⁹

Člověk je při svém příchodu na svět zcela bezbranný a nesamostatný, což dokazují například mnohočetné vědecké záznamy. Úkolem a smyslem každého domova je uchránit jedince od okolní cizoty a potencionálního nebezpečí. Společníky a pomocníky, při naplňování této nelehké úlohy, mu jsou dospělí, kteří tento konkrétní prostor obývají, tzn. rodiče, a současně zde také mluvíme o jejich nejbližších, což jsou jejich další děti, prarodiče, sousedé, přátelé, kolegové, rodinný známý aj. Lidský život tedy svojí cestu zahajuje v místech, pro které je charakteristické bezpečí, ochrana a klid. V místech, kde jedinec zažívá důležité pocity blízkosti a sounáležitosti, kde se setkává s různými společnými generacemi, a ze kterých jednou nakonec odejde do neznámého světa, který mu, mimo jiné, přinese i nové možnosti.

2.1.3 Domov a jeho jedinečnost

Pro Gastona Bachelarda není dům pouze něčím všedním a nezajímavým. Dům je pro něj symbolem jednoty a sounáležitosti, je to intenzita, se kterou je schopen spojit a promíchávat jednotlivé lidské touhy, sny, potřeby, vzpomínky, emoce, myšlenky, ideály, starosti či neúspěchy.

Stejně problematice se věnovaly i dvě české „filosofky“, Ladislava Schücková a doktorka Jaroslava Pešková, které se ve svých výzkumech primárně zaměřovaly na rovinu velmi blízkého vztahu, který vzniká mezi domovem a vzpomínkami, k jejichž vytváření dochází uvnitř, výše zmiňovaného, prostoru.³⁰ Každý jednotlivý jedinec prožívá v takovém to prostředí své prvotní zážitky, radostné zdary, ale i negativní

²⁹ Srov. BACHELARD *Poetika prostoru*. Kapitola I. Dům. Od sklepa po půdu. Smysl chatrče, s. 32 – 33.

³⁰ Srov. PEŠKOVÁ, J.; SCHÜCKOVÁ, L. *Já, člověk: Jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. Kapitoly Prostředí domova a Území, které obýváme, s. 88 - 89.

prohry a neúspěchy. Domov je pro nás místem, ve kterém jsou nám předávány základní, bytostně potřebné informace, která nám otevírají novou cestu do celého světa.

Z domova se stává takový mezník, který člověku zabraňuje, a tím ho navíc od toho ochraňuje, aby se nestal bytostí s neohraničenou a roztroušenou podstatou. Profesorka Anna Hogenová na tuto realitu poukazuje, sama totiž domov charakterizuje jako místo, kde žádný přítomný člověk, nikdy nenalezne ani jemný náznak rozptýlenosti, která je ovšem tak typická pro současnou postmoderní společnost, a jako taková je přítomna všude v okolním (vnějším) světě.³¹ Domov se tudíž stává jediným místem, kde člověk zažívá pocity blízkosti a sounáležitosti, jež se současně stávají protipóly, které stojí proti realitě dnešního „rozpadajícího se“ člověka.

Bachelard, onu výše zmiňovanou skutečnost, výstižně shrnuje, do svého poetického moudra, jelikož píše, že „(...) domov je tělem i duší pro každého člověka (...).“³², přičemž tato citace nejvíce platí v případě rodného domu. Podle autorových slov není dům, ve kterém jsme strávili naše dětství, pro nás důležitý jenom kvůli zážitkům a vzpomínkám, které jsme si na tomto místě utvořili, ale onen konkrétní samotný dům je s námi spojen i po fyzické stránce.³³ Důkazem, kterým potvrzuje tuto svébytnou myšlenku, se stal jeho nejznámější a nejcitovanější výrok.

Máme si například představit mladého muže, ve věku tak čtyřiceti let, který se po dvaceti letech, vrací zpět do svého domova, zpět na místo, kde strávil většinu svého dětství. Takovýto jedinec, při vstupu do tohoto konkrétního domu, údajně znovu nalezne své dávno zapomenuté reflexy. Neexistuje, že by třeba zakopl o mírně vyvýšený schod, který čeká na své oběti na konci točitého schodiště, které vede nahoru do horních pokojů, či neupadne, protože by se mu noha zaklínila do větší mezery, která je důmyslně ukryta pod starým zaprášeným kobercem v obývacím pokoji. Nikoliv, toto se našemu mladému muži nikdy nestane, protože celistvé bytí domu se mu svobodně a úmyslně otevřelo, a dokázalo mu tak svou věrnost k jeho bytosti. Ve stejném smyslu, může tedy tento mladý muž vylézt po vrzajících schodech až na půdu, se zaskřípáním

³¹ Srov. HOGENOVÁ *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://e-logos.vse.cz/index.php?article=222>> [cit. 2017-12-16].

³² BACHELARD *Poetika prostoru*. Kapitola I. Dům. Od sklepa po půdu. Smysl chatrče, s. 32.

³³ Srov. Tamtéž, s. 39 – 40.

otevřít dlouho nepoužívané dveře, a vejít do sluncem osvětlené a vyhřáté podkrovní místnůstky. Vše je mu v tomto domě umožněno. Důvodem je skutečnost, že i ta nejvíce skrytá zástrčka, utkvěla našemu muži v paměti jeho prstů a rukou.³⁴

Bachelard tuto teorii dále rozvíjí, jelikož v další části své knihy píše, že ačkoliv jedinec svůj rodný dům obývá převážně na začátku svého života a jeho zbytek tráví v dalších odlišných domech, přes tohle všechno, je vždy po svém návratu příjemně překvapen a okouzlen faktem, že i jeho nejdrobnější pohyby, které by, čistě teoreticky, měly být zároveň pohyby prvotními a novými, jsou pro něj nečekaně známé.³⁵ Prostřednictvím této teorie se ukazuje, že lidské tělo má svojí vlastní pohybovou paměť, která člověku umožňuje uchovávat smyslové vjemy, jež mu nedovolují zapomenout na svůj primární domov. Tuto myšlenku bychom mohli snadno propojit s Patočkovým výrokem, že domov je prodloužením našeho těla.

Výše zmiňované autorky Jaroslava Pešková a Ladislava Schücková se k těmto názorům také přiklání, a samy dodávají, že jedinečnost domova tkví v jeho specifické tváři, která je pro člověka tak důležitá a nepostradatelná.³⁶ Jedná se o symbol, který si v sobě jedinec uchovává, a který není možné nijak pozměnit, ani například samotnými změnami, ke kterým by mohlo v průběhu let docházet.

2.2 DOMOV A HODNOTOVOST

Otto Friedrich Bollnow patřil mezi představitele německé vědecké obce, jenž se věnoval oblastem pedagogiky a filosofie. Při utváření vlastních teorií, vycházel například z myšlenek Hermana Nohla, Josefa Königa nebo Martina Heideggera. Svoji práci zaměřil především na francouzský existencialismus, kritiku Heideggerova díla či vlastní interpretaci hermeneutické tradice, kterou nalezneme u filosofů Wilhelma

³⁴ Srov. BACHELARD *Poetika prostoru*. Kapitola I. Dům. Od sklepa po půdu. Smysl chatrče, s. 40.

³⁵ Srov. Tamtéž.

³⁶ Srov. PEŠKOVÁ; SCHÜNKOVÁ *Já člověk: Jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Kapitola Prostředí domova, s. 88.

Diltheya a Friedricha Daniela Ernesta Schleiermachers.³⁷ Bollnow vydal během svého života více než čtyřicet knižních titulů a sepsal na tři sta recenzí a esejí. Bohužel, žádná z jeho prací nebyla doposud přeložena do českého jazyka.

Vysokoškolský pedagog a doktor filosofie Stanislav Stark se ve svém spise zaobírá Bollnowo pojetím domova, které se každodenně podílí na životě všech lidí. Problematika domova je v tomto pojetí úzce provázána s rovinou hodnotovosti.³⁸ Domov je primární a nejpodstatnější hodnotou, kterou člověk pro svůj život potřebuje, a jako takový tudíž pomáhá dotvářet centrální jádro lidského nitra.

Nejhlavnější myšlenkou, kterou v této pasáži nalezneme, je pouto, které se utváří mezi domovem, lidským životem a hodnotou. Právě prostřednictvím domova dokáže jedinec nalézt hodnotu svého individuálního a subjektivního života. Domov je tedy s životem člověka propojen v daleko větší míře, než bychom byli schopni, bez hlubšího rozboru poznat.

Typickými prvky, dnešní postmoderní společnosti, jsou pocity nejistoty a strachu z neznámého, které jsou pro lidskou psychiku značně zhoubné.³⁹ Z těchto důvodů se Bollnow snaží nalézt prvky zaručenosti, bezpečnosti a stability, které by upevnily jistotu, jenž jedinci ve svém životě vyhledávají a vyžadují. Současně se pokouší, skrze toto vyhledávání, osvětlit podstatu lidského bytí.

Na základě Starkových úvah, se tento autor věnuje domovu i domu, jakožto místu či prostoru, ve kterém člověk buduje vlastní domov. Na principu této duality odděluje dům od domova, jelikož každou z těchto rovin definujeme odlišným způsobem. Zatímco dům charakterizuje jako místo, uvnitř kterého bydlíme, a které formuje fundament našeho domova, tak samotný domov pojímá, stejně jako Jan Patočka, jako

³⁷ Srov. SCHWEIZER, M. H. *Otto Friedrich Bollnow – Gesellschaft*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.otto-friedrich-bollnow.de/>>[cit. 2017-12-26].

³⁸ Srov. HOGENOVÁ, A.; PELCOVÁ, N. *Hodnoty ve výchově, umění a sportu: Sborník z mezinárodní konference konané na Univerzitě Karlově – Pedagogické fakultě v Praze dne 3. 5. 2007*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. Kapitola 1.6 Stark Stanislav – Domov jako hodnota dle Jana Patočky a Otto Friedricha Bollnowa, s. 57 – 58.

³⁹ Srov. BOLLNOW, F. O. *Mensch und Raum*. Stuttgart: Kohlhammer, 2010. Kapitola 2.3 Die Orte und Stellen im Raum, s. 39.

prostor, který lidem přináší pocity domova, klidu, bezpečí, jistoty, sounáležitosti či známosti.⁴⁰

2.2.1 Etická odpovědnost člověka

Vyhledávání prvků pevnosti a stability je těsně propojené s morální (mravní) odpovědností všech lidských jedinců.⁴¹ Do této kategorie zařazujeme jak odpovědnost člověka za sebe sama, za své jednání nebo za své činy, tak i zodpovědnost za chování ostatních známých, se kterými utváříme a sdílíme svůj domov a své životy.

Člověk tedy domov nebuduje pouze sám pro sebe, pro své potřeby, ale naopak pro své nejbližší a nejdražší. Takováto skutečnost, navíc spolu se vším ostatním, přináší značnou míru odpovědnosti za konečný výsledek, který má být prostorem, jenž bude lidem poskytovat pocity blízkosti, spřízněnosti a bezpečí.

Musíme si zároveň uvědomit, že domov není pro Bollnowa absolutní veličinou. Domov nemá bezvýhradnou a zaručenou garanci, která by jedinci zaručila potřebnou zajištěnost. Lidský domov je totiž prostým relativním útočištěm, které člověku poskytuje pouhý náznak ochrany před úskalími, které mu okolní prostředí přináší.⁴² I tak je naší hlavní bytostní prioritou, snaha po objevení a přivlastnění si domova, které by jednotlivci zajistilo vlastní sebepoznání, a současně zformulovalo jednu z nezbytných životních jistot.

Za pomoci domova dochází u jedince k osobnostnímu porozumění, které mu umožňuje odolávat nebezpečnostem celého světa. V dnešní postmoderní dějinné epoše, tudíž domov stojí na čele celkového prvenství, s ohledem na lidské potřeby.

⁴⁰ Srov. HOGENOVÁ; PELCOVÁ *Hodnoty ve výchově, umění a sportu*. Kapitola 1.6 Stark Stanislav – Domov jako hodnota dle Jana Patočky a Otto Friedricha Bollnowa, s. 59.

⁴¹ Srov. Tamtéž, s. 59 – 60.

⁴² Srov. BOLLNOW *Mensch und Raum*. Kapitola 2.3 Die Orte und Stellen im Raum, s. 40 – 43.

2.2.2 Domov a hranice prostoru

V centru Bollnowa výkladu domova se objevují otázky prostoru, ve kterém je dům postaven a jeho relativní hranice. Tento německý filosof staví domov na stejnou úroveň jako náš český myslitel Jan Patočka. V případě obou autorů není domov vymezen pouze prostřednictvím materiální prostorovosti a aktuální lokace, ale překračuje jeho hranice.

Domov tedy pojímá na základě širšího smyslu, kdy k samotnému domu připojuje i jeho okolní prostředí,⁴³ tzn. důležitá ústřední místa, jimiž jsou například okolní domy; ulice, kterými jedinci každodenně procházejí; čtvrtě, pod které konkrétní domy spadají; města, ve kterých jednotlivci v současnosti žijí nebo státy, které jsou složeny ze všech těchto veličin.

Tuto problematiku následně propojuje s pocity jistoty a nejistoty, kteréžto nás doprovázejí celým naším životem. Podle něj by se měl domov stát stabilizačním prvkem, který si ale každý člověk musí sám najít, a který si poté svobodně přetvoří do jeho optimální podoby.⁴⁴ Takovýto typ usazení může přejít až do jeho značně obsáhlejší formy, za pomoci které bychom našim domovem nazývali celý svět. Takto bychom mohli získat pocit jistoty, samotným procesem bydlení ve světě.

Vzájemná propojenost a celistvost třech aspektů – interního domácího prostoru, vnitřního lidského prostředí a vnějšího okolí, jsou základními symboly, jež charakterizují podstatu postmoderního domova. Podle Starka se Bollnow, prostřednictvím svého díla, snaží člověku ukázat cestu, kterou by mohl propojit svůj dům s okolní přírodou a zajistil by si tak nutnou konstantnost, kterou podvědomě vyhledává.⁴⁵

Lidský jedinec by měl tedy za svůj život projít třemi zásadní mezníky, které mu pomohou pochopit smysl jeho existence. Za prvé si má najít a dotvořit svůj vlastní domov, a zajistit si tím potřebné pocity ochrany a zajištěnosti. Druhým úkolem je

⁴³ Srov. HOGENOVÁ; PELCOVÁ *Hodnoty ve výchově, umění a sportu*. Kapitola 1.6 Stark Stanislav – Domov jako hodnota dle Jana Patočky a Otto Friedricha Bollnowa, s. 61.

⁴⁴ Srov. BOLLNOW *MenschundRaum*. Kapitola 2.2 Die verbalen Formen, s. 35 – 36.

⁴⁵ Srov. HOGENOVÁ; PELCOVÁ *Hodnoty ve výchově, umění a sportu*. Kapitola 1.6 Stark Stanislav – Domov jako hodnota dle Jana Patočky a Otto Friedricha Bollnowa, s. 61 – 62.

osobní snaha zachovávat individuální otevřenost. Člověk by se totiž neměl skrývat před okolním světem a zůstat uvnitř svého obydlí. Poslední bod je poté kombinací ostatních dvou, jelikož každá osoba by měla pátrat po vlastních způsobech, jak se přiblížit venkovnímu světu.

Za pomoci duality, tzn. domova intimního, člověku známého a cizoty nepoznané, pro nás vzdálené, docházíme k postupnému utváření hodnoty domova. Propast, mezi těmito dvěma veličinami, lze přemoci nastolením celistvého zdomácnělého světa. Na základě Bollnowých tezí, by ideálním stavem byla realita, ve které by se stal samotný Svět domovem pro všechny lidi.

2.3 DOMOV JAKO ROVINA BEZPEČÍ A ZNÁMÉHO PROSTORU

Jan Patočka je i v současné době stále považován za jednoho z předních českých fenomenologických filosofů, který působil na našem území v průběhu 20. století. Ve svých dílech pracoval s myšlenkami, se kterými přišli Gaston Bachelard a Otto Friedrich Bollnow.⁴⁶

Patočka se ve svých sepsaných publikacích postupně dostal ke značně širokým tématům, jakou jsou, otázky po podstatě lidské existence (po lidském bytí a jeho smyslu), problematika domova, jakožto místa, které můžeme pojímat ve smyslu centrálního jádra, ve kterém se člověk cítí v bezpečí, či vnímání přirozeného světa a jeho propojenost s domovem.⁴⁷

2.3.1 Domov a jeho problematika v přirozeném světě

V současné době se stále více setkáváme s problematikou nejednotnosti světa (můžeme navíc říci, že dochází k jeho vzájemnému odloučení či k jeho postupnému oddělení), ve

⁴⁶ Srov. KOHÁK, E. *Jan Patočka: filosofický životopis*. Jinočany: H& H, 1993. Kapitoly Filosofické poslání a Myšlenka přirozeného světa, s. 33 – 42.

⁴⁷ Srov. REZEK, P. *Jan Patočka a věc fenomenologie*. Praha: ISE, 1993. Kapitola Vzpomínky na profesora Jana Patočku, s. 50.

kteře je člověk na jednu stranu donucen každý den žít, ale straně druhé v této dualitě žije ve výsledku dobrovolně.

Jak jsme si tedy řekli, člověk stojí na hranici dvojího světa, přičemž je ale členem obou těchto částí. Z jedné poloviny ho obklopuje svět přirozený a naivní, a následně z té druhé svět vědecký neboli přírodovědný, tudíž svět, jehož prostředníkem je současná věda, jednadvacátého století.⁴⁸ Pokud bychom se pokusili tuto myšlenku rozvést, tak onen přirozený svět není ničím jiným, než naším každodenním světem, ve kterém se učíme, pracujeme, odpočíváme, udržujeme sociální kontakty, ve kterém prostě jednoduše všichni žijeme. Naproti němu je svět vědecký, který je s ním však v silném kontrastu, jelikož je stále více zřejmé, že tento svět jakoby „pozapomněl“, že je zde i svět přirozený, a je zde i člověk, jenž v tomto světě je. Vědecký svět tak přináší neucelené názory, jelikož neřeší svět v jeho celkové celistvosti, ale zabývá se pouze jeho jednotlivými fragmenty.

Patočka se tudíž snaží najít východisko, které by nás vyvedlo z této proměnlivosti, neboť poukazuje na to, že tento stav je hlavní příčina celkové duševní krize, která postihla současné postmoderní lidstvo.⁴⁹ Cílem jeho práce však není posunout nás zpět do minulosti, do doby, kdy ještě neexistovala věda v takové podobě, v jaké ji známe dnes. Naopak, jeho snahy směřují k ucelenosti obou těchto světů, snaží se o jejich sjednocení a vzájemné propojení, přičemž směr, který nám ukazuje a kterým bychom se měli vydat, nalézá prostřednictvím filosofické cesty.

„*Problémem filosofie je svět v celku.*“⁵⁰ Jedná se o výrok, kterým začíná celá Patočkova kniha *Přirozený svět jako filosofický problém*. Nemůže se ovšem jednat pouze o jakoukoliv filosofii, ale o filosofii, která dokáže rozdělenost tohoto světa zmírnit, či ji v tom lepším případě zcela zrušit, a navíc zajistit i její konečnou

⁴⁸ Srov. PATOČKA, J. *Přirozený svět jako filosofický problém*. Praha: Československý spisovatel, 1992. Kapitola 1. Položení problému, s. 13 – 20.

⁴⁹ Srov. DUBSKÝ, I. *Filosof Jan Patočka*. Praha: OIKOYMENH, 1997. Kapitola Svět, domov a cesta u Jana Patočky, s. 13 – 17.

⁵⁰ PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 1. Položení problému, s. 13.

sjednocenost.⁵¹ Musí to být taková filosofie, která dokáže pochopit jak složité principy vědních oborů, tak musí mít současně pochopení i pro život člověka a pro jeho pobyt mezi nebem a zemí. Právě takovýto druh filosofického přístupu objevil Patočka prostřednictvím fenomenologie, ve kterém postupně navázal na myšlenky svého předchůdce Otto Friedricha Bollnowa.

2.3.2 Životní pohyby jako primární východiska lidské existence

S pojetím domova je úzce spojená i existence člověka, jakožto živoucího tvora, který je součástí celkového pojetí světa.⁵² Jan Patočka se na tuto problematiku dívá z hlediska tří životních pohybů, které pojímá jako „alternativní metody“ lidského bytí, jež se prolínají, a současně je ozřejmuje, jako vstupování jedince do zjevu.

Pro život člověka je typické, že postupně překračuje hranici mezi eventualitou a realitou, do které se stále více dostává. Hlavním bodem, který ale musí splnit, aby jeho cesta byla úspěšná, je převzetí osobní odpovědnosti za podobu své existence.⁵³ Stěžejním nápomocným prvek, při plnění tohoto úkolu, je mu tzv. reflexe, která jedinci umožňuje, aby poznal sám sebe, a to i ve svých nejniternějších zákoutích. Prostřednictvím této reflexe následně uchopujeme tři pohyby lidského bytí.

2.3.2.1 První pohyb

První pohyb je pohybem zakotvení, přijetí či akceptace, ve kterém se zaměřujeme na to, co již existuje bez ohledu na nás a naši činnost.⁵⁴ Typickým příkladem jsou narozené děti, které přicházejí do světa, který je už nějakým způsobem vytvořen, má již určitou

⁵¹ Srov. HEJNA, D. *Člověk, pohyb a svět v Patočkově filosofii*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2004. Kapitola Patočka mezi Husserlem a Heideggerem, s. 35 – 42.

⁵² Srov. RŮŽIČKA, J. (ed.) *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006. Kapitola 1. Filosofie tělesnosti – Příspěvek k filosofii těla (A. Hogenová), s. 28 – 29.

⁵³ Srov. PATOČKA *Fenomenologické spisy II*. Kapitola Lidský život jako pohyb existence, s. 317 – 318.

⁵⁴ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola „Přirozený svět“ v meditaci svého autora po třiatřiceti letech, s. 232.

konkrétní podobu, a úkolem nových jedinců je, stát se součástí této propracované sféry. K tomuto nelehkému poslání jim má právě dopomáhat domácí prostředí, ve kterém se mohou „opřít“ o své rodiče, sourozence, příbuzné a známé, kteří jim vytváří prvotní bezpečnou oblast.

Musíme si tedy uvědomit, že vztah dítěte a světa musí být oboustranný. Stejně jako svět přijímá dítě, které do něj vstupuje, musí samo dítě akceptovat realitu, do které bylo posláno. Domov se ve své podstatě stává smyslem celého dětského světa, neboť matka s otcem jsou primárními prostředníky jedincovo existence. Prvotní pohyb má tudíž obrovský vliv na celkový lidský život a jeho smysl, přičemž neměnnost a intimita rodinného prostředí, zde sehrávají důležitou roli. Z tohoto důvodu jsou například rozvody rodičů, u malých dětí, tak špatně přijímány a často dochází k tomu, že dítě poznamenávají na celý život.

2.3.2.2 Druhý pohyb

Druhý pohyb je naplněn rovinou lidské práce a zápolení.⁵⁵ Člověk se postupně přesouval ve vývojových obdobích dětství, školního věku a dospívání, až se dostal do etapy dospělosti. V této době začínají mladí dospělí odcházet od rodičů, kteří pro ně do té doby byli centrem celého světa a vstupují do sice uceleného, ale rozsáhlého a komplikovaného světa, který sebou přináší jisté podstatné povinnosti. Jedinec se postupně učí, jakým způsobem si má zajišťovat vlastní potřeby. Smyslem jeho života se tak stává sama Země, která mu poskytuje vše, co by mohl potřebovat.

Prostředkem, jak ale tohohle všeho dosáhnout, je práce. Tento symbol dospělosti doprovází jedince po celou dobu jeho „produktivního“ života. Práce se tudíž jeví jako jediná možnost, jak na tomto světě přežít. Z tohoto důvodu se i neustálé pracovní zápolení stává součástí lidské dospělosti, neboť pokud je práce opravdu tak důležité, její případná ztráta by člověka mohla silně postihnout. Dospělost sebou tedy přináší značnou odpovědnost za vlastní život a za dostatečnou úroveň bytí jedince na Zemi.

⁵⁵ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola „Přirozený svět“ v meditaci svého autora po třiatřiceti letech, s. 239 – 242.

2.3.2.3 Třetí pohyb

Třetí pohyb je v konečném výsledku nejdůležitějším mezníkem, kterého by měl člověk během svého života dosáhnout. Jako takový se zaměřuje na odhalení pravdy a na dopracování se k celistvému světu.

Hogenová k tomuto bodu dodává, že onen pohyb je možné naplnit pouze v té chvíli, kdy se jedinec, v rámci svého poznání, nalézá na pomezí mezi nocí a dnem. Prostředníka, který by nám pomáhal v realizaci daného pohybu, stejně jako tomu bylo v případě předchozích dvou, zde nejsme schopni určit, neboť jeho podstata je pro člověka nevyjádřitelná a neuchopitelná.⁵⁶

Nemůžeme si ho představit jako nějaký objekt či jako určitého jedince (rodina, práce), podle slov autorky je to něco, co člověka obklopuje a co je současně obstoupeno jedincem samotným. Toto nepronosené je v konkrétní podobě, bytím v Heideggerově smyslu, neboli negativně pojatou Platónskou ideou Dobra, ale právě toto shledání je oním prvotním impulsem, který nás má zavést ke skutečné podobě svobody, jež pojmáme jako počátek našeho lidství.⁵⁷

Třetího prostředníka můžeme chápat prostřednictvím případné ztráty či pocitu otřesu. Pokud člověk zažije převrat v rovině druhého pohybu, způsobí to počátek vstupu do pohybu třetího.⁵⁸ Třetí pohyb je tedy svojí podstatou ten nejvýznamnější, ale první je pro rovinu domova nejdůležitější. Domov je totiž pro člověka vším – je místem, ve kterém můžeme projevit naši nedokonalost, ale zároveň je prostorem, ve kterém se člověk může pohroužit sám do sebe a objevit vlastní jedinečnost.

⁵⁶ Srov. HOGENOVÁ, A. *K problematice logu*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://sffp.web.cz/archiv/hogenova4.htm>>[cit. 2017-02-24].

⁵⁷ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Domov jako problém, s. 189 – 190.

⁵⁸ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola „Přirozený svět“ v meditaci svého autora po třiatřiceti letech, s. 245 – 247.

2.3.3 Domov jako rovina bezpečí

Pokud se v rámci Patočkova díla budeme zabývat domovem a jeho podstatou, setkáme se zde s ústředním pojmem, kterým je slovo perspektiva. „*Bytí na světě je perspektiva, ale taková, v níž věci teprve mohou být tím, čím jsou (...)*.“⁵⁹ Stejně jako umělec, či jakýkoliv jiný výtvarný technik, jenž zachází s perspektivou a který vždy vystupuje z jednoho základního centrálního bodu, stejně tak má každý člověk ústřední bod, z něhož vychází do okolního světa. Z hlediska Patočkovi filosofie se konkrétně jedná právě o domov.

„Patří k podstatě našeho světa, že je jeho centrálním jádrem část, s níž jsme převážně obeznámeni, v níž se cítíme bezpečni, kde není takřka nic objevovat, kde každé očekávání již bylo anebo vždy může být typickým způsobem vyplněno, a tuto část nazýváme domovem. (...) Můžeme říci, že domov je místo normálního ukájení normálních potřeb, místo, kde jsme bezpečni a pány, (...) kde zapouštíme své kořeny. (...) Domov je útočiště, místo, kam patřím více než kamkoli jinam (...).“⁶⁰

Prostřednictvím těchto výrazů popisuje Patočka domov jako místo, k němuž náleží pocity bezpečí a sounáležitosti, stav obeznámenosti a rovina anticipace. V prostředí takového to místa se člověk relativně v poklidu pohybuje, lehce se zde orientuje, zná zde každé místo a „zákoutí“ a tudíž zde nepociťuje žádnou cizotu či nechtěnost. Člověk tak do okolního světa vychází z prostředí, které je mu do značné míry milé, blízké, přátelské a snadno srozumitelné.

Patočka navíc ve své knize tuto problematiku rozšiřuje a prostřednictvím těchto obsahů ji zpřesňuje a zjednodušuje tím její pochopení. Pod pojmem domov se neskrývá pouze náš osobní prostor a tedy i my sami, ale současně do tohoto prostředí zahrnujeme i společenství, které nás obklopuje a ve kterém se nalzáme. Z těchto důvodů filosofové

⁵⁹ PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 3.1 Deskriptiva situace člověka na světě. Forma tohoto bytí na světě. Domov a cizota. Časová dimenze světa. Náladová a subjektivní dimenze světa, s. 85.

⁶⁰ HOGENOVÁ, A. *Kvalita života a tělesnost*. Praha: Karolinum, 2002. Kapitola Životní smysl a kvalita života, s. 70.

PATOČKA *Fenomenologické spisy II*. Kapitola Autorův doslov k francouzskému vydání díla „Přirozený svět jako filosofický problém“, s. 371.

rozdělují domov na dva typy – na domov úzký a širší. Úzký domov je vytvářen rodinou, příbuznými a známými, se kterými přicházíme do kontaktu každý den. Pro širší domov jsou naopak typické prvky volnosti a svobody. Zařazujeme sem nezávislé sociální vztahy, se kterými je jedinec do určité míry propojen a je schopen jim porozumět.⁶¹

Dennodenně všichni jedinci na celém světě vystupují ze svého nejužšího rodinného prostředí, jelikož docházejí do školských institucí či svých prací. Mimo jiné opakovaně navštěvují místa, na kterých tráví svůj volný čas, odcházejí na pravidelné nákupy, nebo si například vyřizují své sociální a občanské záležitosti. I přestože se nejedná o prostory, jež by jedinci navštěvovali každý den, jsou pro ně tato místa dostatečně známá a mnohokrát prošlá, tudíž se zde bez problému orientují a nedochází u nich k žádným stresujícím situacím, které u lidí povětšinou vyvolává neznámé prostředí. Patočka tuto realitu popisuje takto: „*Odstupnění domova rodinného, místního, obecního, krajového, národního, státního atd. děje se za do neurčita ustupujícího míšení známého s neznámým, vzdáleného s blízkým.*“⁶² Poukazuje tak na skutečnost, že v reálném lidském životě dochází k neustálému a vzájemnému prolínání roviny blízké, s rovinou vzdálenou a světa známého se světem neznámým.

Další oblast domova, je na základě myšlenek Jana Patočky, úzce propojena s aktuální polohou člověka a s místem, jenž právě nazývá domovem. Poukazuje na skutečnost, že domov se nenalézaprávě na tom místě, kde se zrovna daný člověk nachází, ale naopak, sám jedinec může být od domova vzdálen a odloučen od něj.⁶³ Domov jako takový, se tedy neváže k současné reálné poloze člověka. Člověk sám domov opouští, odchází z něj, oddaluje se od něj, aby se do něj následně mohl vracet.

Domov, je pro tohoto autora, jedinečným symbolem lidského útočiště, do kterého člověk přirozeně patří, a to v daleko větší míře, než je tomu na jiných místech či v odlišných situacích. Z hlediska této teorie, nemohou být všechny domovy

⁶¹ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 3.1 Deskriptiva situace člověka na světě. Forma tohoto bytí na světě. Domov a cizota. Časová dimenze světa. Náladová a subjektivní dimenze světa, s. 86.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 86 – 88.

prožívány shodným způsobem nebo v rámci stejné intenzity, a jako takové nemohou být tudížani totožné.

Domov se tak proměňuje na místo intimní znalosti, kde dochází k našemu usazení. Je pro nás důležitým časem, kterým nám zajišťuje subjektivní poznávání skutečné podstaty našeho lidství.⁶⁴ Pro člověka je domov tudíž zcela mimořádný a ojedinělý prostor, který mu zprostředkovává rovinu zajištěnosti, příslušnosti a zakotvenosti.

2.3.4 Domov, čas a společenství

Čas, je na základě Patočkovo textů silně provázán s domovema jeho prostřednictvím, jsme schopni jej i nejlépe logicky charakterizovat. Čas, ve smyslu neprostorového lineárního kontinua, nám pomáhá určovat, co kdy bylo, co se odehrává právě nyní a co by se jednou udát mohlo.⁶⁵ Jinak řečeno, minulost (historie), přítomnost (realita) a budoucnost, prostupují každodenností našich životů a vymezují jejich pohyby.

Všechny lidské životní pochody, každá jednotlivá fáze či pracovní postup, veškeré tyto procesy jsou definovány a vymezeny svým vlastním časem, a právě toto společné časové členění je určující při popisech jednotlivých životních stylů.

Jakoukoliv lidskou činnost tudíž můžeme propojit, či ji alespoň vztáhnout, k pravidelnému, a ve výsledku, k stále se opakujícímu průběhu biologického času. Tuto pravidelnost například spatřujeme v periodické iteraci hodin ve dnech, dnů v měsících, měsíců v roce, roků ve staletích, ale i ve střídání ročních období, či v obyčejné záměně dnů a nocí. Žádný živý jedinec nedokáže plynutí času vzdorovat a zamezit jeho postup, může se mu pouze „podřídít“ a svobodně ho tak „doprovázet“.

Čas je se životem všech jedinců bytostně svázán, prostupuje každíčkým lidským okamžikem, a proto je hlavním prvkem při určování jeho systematického běhu. Čas nám například vymezuje, kdy bychom se měli najíst, kdy máme vstávat a kdy jít spát,

⁶⁴ Srov. PATOČKA, J. *Evropa a doba poevropská*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. Kapitola 10. Obec jako projekce duše, s. 81 – 82.

⁶⁵ Srov. PATOČKA, J. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha: Academia, 1990. Kapitola 2. Počátek dějin, s. 25.

kdy bychom měli odcházet do školy nebo do práce, kdy bychom se měli vracet zpět domů, kdy začíná a končí náš volný čas aj. Stejným způsobem poté určuje i jednotlivá životní (ontologická) období, jako je dětství, puberta, adolescence, dospělost či stáří.

Ve značné míře souvisí s Patočkovou problematikou domova, vzájemná propojenost s okolním společenstvím, solidaritou, participací, reciproční spoluprací, společnou vůlí, komunikací a oboustranným spolupoznáváním.⁶⁶ Na základě těchto principů dochází k verifikaci, že domov je silně propojen s okolními lidmi, až už to jsou naši nejbližší či pouze známý, kteří prostupují jedincovo životem. Vzájemná blízkost a lidský kontakt spoluvytvářejí základní prvky, jež definují domov v jeho optimální podobě.

Tématu domov se věnoval i přední český myslitel, spisovatel a filosof Jan Amos Komenský, který upozorňoval na přítomnost domova v lidských nitrech. Na základě Komenského myšlenek, bylo právě nitro člověka, jediným možným místem, v němž byl domov schopen vzniknout a následně z něj vystoupit, a to právě v pravém smyslu tohoto slova.⁶⁷ Patočka se nechal touto teorií inspirovat a použil do své knihy slova tohoto významného autora, jelikož označil domov za společnou hlubinu bezpečnosti.

Domov je se všemi těmito složitostmi a propracovanými prvky zcela jedinečný, nenapodobitelný a pro člověka naprosto nepostradatelný. Patočka tuto realitu vystihuje prostřednictvím dvou významných frází, kdy píše, že „(...) domov je *prodloužením našeho těla (...)*“⁶⁸ a „(...) domov je *cosi jako rozšířený organismus (...)*“.⁶⁹

⁶⁶ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 3.6 Základní tendence vedoucí artikulaci zkušenosti jsou tendence dispoziční a komunikační, s. 118 – 120.

⁶⁷ Srov. PELCOVÁ *Fenomén domova*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pelcovarodina.pdf>>[cit. 2017-12-08].

⁶⁸ HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Domov jako problém, s. 185.

⁶⁹ PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 3.6 Základní tendence vedoucí artikulaci zkušenosti jsou tendence dispoziční a komunikační, s. 113.

3 DOMOV A ASPEKTY LIDSKÉHO BYTÍ

Ve třetí kapitole se zaměříme na rovinu lidského bytí (smysl lidské existence), které je ve své celistvosti mnohočetně propojeno s rovinou domova. Své úvahy povedeme skrze filosofická pojetí Martina Heideggera, Eugena Finka a Emmanuela Levinase, jejichž názory se staly základními východisky filosofických teorií Anny Hogenové, Ireny Vaňkové, Naděždy Pelcové a částečně i Jana Patočky.

3.1 DOMOV – VELIČINA SOUČTVEŘÍ

Vůbec nejpřirozenější věcí každého jedince na tomto světě, je jeho schopnost řeči, jež nás odlišuje od zvířat. Touto problematikou se nezabýval nikdo jiný, než významný žák Edmunda Husserla, světoznámý fenomenologický myslitel dvacátého století, Martin Heidegger, jehož největší přínos se skrývá za znovuoobením otázek, týkajících se ontologie (bytí).

Heideggerovo myšlení je doslova prostoupené otázkami, které se dotýkají právě problematiky domova. Lidskou existenci, tj. samotný život na Zemi, nazývá *Daseinem* (*Da-seynem*)⁷⁰, který Jan Patočka definuje jediným slovem, a tím je „pobyť“. Pobyť ve smyslu běžného lidského života neboli vymezené doby, po kterou jedinec setrvává na Zemi, a která je ohraničena jeho zrozením (narozněním) a úmrtím (smrtí).⁷¹ Heidegger v pozdějších letech přirovnává výraz *Da-seyn* ke člověku, jako k místu, pro které je bytí podstatným základem, jež uvádí do chodu veškeré dění.

Život člověka na Zemi může mít tudíž dvojitou podobu, buď to domovskou (skutečnou) nebo cizí (neznámou). Domovskou existenci Heidegger popisuje jako vzájemnou provázanost mnohočetností celého světa do jeho ohňového centra, tj. do jádra *čtveřiny*. Do středu, kde dochází k prolínání čtyř rovin – světa, země, lidí a bohů, jež jsou v domově současně přítomny. Pokud se člověk nalézá v tomto ohňovém centru, nachází se tedy doma v pravém slova smyslu. Naopak žití nedomovsky, neznámě či cize

⁷⁰ HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2008. Kapitola 1.2 Formální struktura otázky po bytí, s. 23.

⁷¹ Srov. MICHÁLEK, J. Pobyť po obratu. *Filosofický časopis*, 2011, roč. 59, č. 6., s. 851.

znamená, že si člověk není vědomý silné pospolitosti *čtveřiny*, a kvůli tomu pobývá v neustálé rozdělenosti a rozptýlenosti.⁷² Člověk, v současném postmoderním světě, se honí za neustálou prosperitou a ziskem, je ovládán zábavním průmyslem a masmédií a z práce má užitek pouze ve formě zdroje financí pro své rekreační zážitky.

Lidské bydlení na světě nemá ovšem podobu, kterou bychom očekávali. V tomto případě se nejedná o pouhé vnitřní obývání konkrétního domu. Pokud u Heideggera mluvíme o domově, myslíme tím přirozenou lidskou řeč, kterou považujeme za hlavní prvek lidského pobytu.

3.1.1 Domov a řeč

Člověk v průběhu svého života mluví neustále a využívá řeči, ačkoliv sám ani neotevřít ústa. Lidé totiž nemluví pouze tehdy, když jsou vzhůru a když potřebují někomu něco sdělit. Podle Heideggera dochází ke komunikaci například i ve snovém prostředí.⁷³ Řeč využíváme i ve chvílích, kdy posloucháme ostatní, když si čteme naši oblíbenou knížku, když se díváme na romantický film, ale i tehdy, když neděláme vůbec nic.

Tyto Heideggerovi myšlenky, byly následně rozvedeny, ještě do daleko specifitějších formulací. Pokud se totiž podíváme na celkový svět, musí nám být ihned jasné, že se lidé rodí do různých náboženských, národnostních a především jazykových skupin.⁷⁴ Všechny zmíněné sféry silně ovlivňují celkový vývoj jedincovo osobnosti, tzn., že mají značný dopad například na jeho komunikaci, logické uvažování, sociální obratnost nebo na míru jeho obeznámenosti se svým okolím.

Jednoduchým a přehledným příkladem, kterým můžeme doložit tuto teorii, je případ dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně se surdopedickými. Děti trpící surdopedickou vadou nemají od dětství přístup ke klasickému typu řeči (jazyku), jako je tomu u většinové populace. To je činí „odlišnými, jinými“, stává se z nich

⁷² Srov. HOGENOVÁ, A. *Fenomén domova*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2013. Kapitola Bytí a domov, s. 267 – 268.

⁷³ Srov. HEIDEGGER, M. *Básnický bydlí člověk*. Praha: OIKOYMENH, 2006. Kapitola Řeč, s. 45.

⁷⁴ Srov. VAŇKOVÁ, I. *Nádooba plná řeči: člověk, řeč a přirozený svět*. Praha: Karolinum, 2007. Kapitola Domov a bydlení v řeči, s. 15 – 16.

někdo, koho ostatní odsunují až na samotný okraj nebo až úplně za něj. Takovýto druh přístupu poté utváří i negativní konečný důsledek, kterým je nezabydlenost.⁷⁵ Tato realita navíc vytváří další nežádoucí vlnu, kterou je neschopnost dítěte, utvořit si své vlastní znalosti, které by se měly postupně stále více rozšiřovat. Každému dítěti by se proto mělo dostávat řeči, jelikož stav, kdy člověk nemůže využívat něčeho tak přirozeného, jako je řeč, je ve výsledku stejně hrozný, jako samo lidské bezdomoví.

Pro Heideggera není řeč pouhým artikulovaným hlasovým projevem člověka, který mu pomáhá se dorozumět. Jeho smysl je daleko hlubší. Na základě slov tohoto myslitele, je právě řeč mezníkem, který člověku poskytuje možnost, jak být člověkem.⁷⁶ Řeč by tedy neměla být považovaná za pouhý lidský produkt, který nám má sloužit ke komunikaci, ale za něco daleko většího.

Sama řeč je navíc dalším prostředkem, prostřednictvím kterého jsme schopni prozkoumávat složitosti světa. Se stejnou myšlenkou přišla i docentka Naděžda Pelcová, která doslova píše: „*V jakém domě světa to bydlíme a jak mu rozumíme? Začneme tím, že pobývání se odehrává v médiu řeči, která projasňuje svět, věci a lidi navzájem, umožňuje porozumění a komunikaci s druhými. Proto náš zavazující pobyt v řeči diverzifikuje svět (...).*“⁷⁷

3.1.1.1 *Mateřský jazyk*

Rovina celé této problematiky stojí na tom, že člověk sám řeč někdy použil, nebo ji alespoň slyšel v podání někoho jiného. Z hlediska konkretizace, tu mluvíme o bytostné řeči, kterou je právě naše mateřština.⁷⁸ Prostřednictvím této pasáže upozorňujeme na důležitost prvotní lidské řeči, se kterou se jedinec, již v době svého zrození, setkává.

⁷⁵ Nezabydlenost ve smyslu řeči, jako východiska našeho domova.

⁷⁶ Srov. HEIDEGGER *Básnický bydlí člověk*. Kapitola Řeč, s. 47.

⁷⁷ PELCOVÁ *Fenomén domova*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pelcovarodina.pdf>> [cit. 2017-01-20].

⁷⁸ Srov. VAŇKOVÁ, I. *Domov řeči. Mateřský jazyk jako (společný) obraz světa*. In Hledání společně sdíleného světa jako východisko a předpoklad výchovného působení. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. Kapitola Domov řeči, s. 66.

Základní podstatou je její neustálá přítomnost v životech lidí, a ve všech jeho vývojových fázích (dětství, dospívání, dospělost, stáří), ale i v dobách, kdy jednotlivci mění lokalitu svého pobývání, nebo když dochází k záměně jejich lingvistického prostředí. Složitost a důležitost mateřského jazyka tkví v její složitosti, provázanosti a historii, jelikož její základ je složen ze znalostí všech předchozích uživatelů a ze zkušeností oněch současných.

Mateřský jazyk je vždy pro konkrétního jedince, tou nejvíce srozumitelnou řečí, se kterou přichází do kontaktu. Oproti ostatním (cizím) jazykům je charakteristický svojí potencionální přehledností, jednoduchostí, jasností, známostí, bezpečností či komfortností, a jako takový se nám jeví, protože nás spojuje jak s naší rodinou, příbuznými a přáteli, tak i s městem, krajem či státem, ve kterém žijeme.⁷⁹

3.1.1.2 Ruka má tělo, řeč má ruku a bytí má celého člověka

Tento všeřikající výraz prostopuje celkovým Heideggerovým myšlením a ve značném množství, a v různě upravených podobách, je k dohledání i v rámci jeho literární tvorby.⁸⁰ Člověk je jediným živým stvořením, které si je vědomo svého bytí na tomto Světě. U zvířat, ani těm nejvíce podobným či nejbližším lidským jedincům, tomu tak není, protože aby si zvířata mohla uvědomovat svojí existenci, musela by být schopná, ovládnou řeč a tím i jazykovou komunikaci.

Jak jsme se již pokoušeli výše nastínit, bytí nemůžeme chápat ve smyslu materiálního objektu. Na bytí si člověk nesáhnete, nedokážete ho rukou pootočit nebo ho přenést na jiné místo, nikoliv, nad bytím se můžeme pouze zamýšlet. Heidegger své knize *O humanismu* píše, že: „(...) bytí přichází v myšlení k řeči. Řeč je domovem bytí, v jehož přístřeší bydlí člověk. Myslitelé a básníci jsou strážci tohoto obydlí.“⁸¹ Řeč nám tedy sice umožňuje objevit a pochopit skutečnost, ale ve svých úvahách autor řeč

⁷⁹ Srov. VAŇKOVÁ *Nádoba plná řeči*. Kapitola Domov a bydlení v řeči, s. 15 – 17.

⁸⁰ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Domov jako problém, s. 186.

⁸¹ HEIDEGGER, M. *O humanismu*. Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2000. Kapitola O humanismu, s. 7.

nepřidružuje k člověku, ale naopak k samotnému bytí.⁸² Mateřský jazyk je tudíž, v tomto pojetí, domovem pro lidské pokolení, a proto bychom se měli o něj co nejlépe starat a vážit si ho. Je totiž právě onou hodnotou, která spojuje a sblíží celý náš český národ.

3.1.2 M. Heidegger a F. Hölderlin – Básnický bydlí člověk

Kromě tohoto, že se pod tímto výrokem ukrývá jedno z Heideggerových děl, byly básně autorovým prostředkem, jak se zamýšlet nad domovem a bydlením. V rámci své tvorby totiž vycházel z myšlenek německého lyrika Friedricha Hölderlina, který během svého života snažil propojovat klasicistní a romancistní prvky.⁸³

Na základě Heideggerových úvah, doléhá na lidskou společnost nouze, které je způsobena nepříznivými životními styly dnešního člověka. Pro současnou postmoderní dobu je charakteristickým prvkem spěch. Lidé se neustále za něčím ženou, ať už jsou to studijní úspěchy, pracovní postupy na vyšší místa, peníze, zážitky či touha stále objevovat něco nového.

Ke stejnému závěru dochází i profesorka Anna Hogenová, která charakteristiku současné doby shrnuje do výstižného výroku – pro dnešního člověka není nic tak demolující a poškozující jako právě neutuchající shon.⁸⁴ Každý jednatel společnosti je pod neustálým a silným tlakem ze strany nadcházejícího očekávání, což vyvolává jeho neschopnost se soustředit, naslouchat druhým lidem, zaměřit se na něco hlouběji, dostatečně promyslet důležité životní situace; jeho život tak připomíná neustálý závod, ve kterém nemá čas soustředit se ani sám na sebe.

Člověk žijící v takovémto shonu, domov doslova potřebuje, protože právě domov je prostorem, ve kterém se tento každodenní zmatek zastavuje, je místem, kde si člověk

⁸² Srov. KONEČNÁ, M. *Řeč a rozumění: poznámky k filosofické a teologické hermeneutice H.-G. Gadamera, G. Ebelinga a E. Fuchse*. Brno: Marek Konečný, 2007. Kapitola Inspirace v pojetí řeči ve filosofii Martina Heideggera, s. 45 – 46.

⁸³ Srov. FRIEDRICH HÖLDERLIN. *Die Hölderlin-Gesellschaft Tübingen*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.hoelderlin-gesellschaft.de>>[cit. 2018-01-26].

⁸⁴ Srov. HOGENOVÁ *Fenomén domova*. Kapitola Filosofie a nadšení, s. 37.

může alespoň na chvíli odpočinout a setrvat v bytostném poklidu. Podle Hogenové si právě takovýto druh domova nosíme stále sebou, neboť se nalézá v nás samotných.

3.1.2.1 Domov a jeho ontologický význam

Heidegger se, v celé své vztahové teorii o domově a básnictví, pokouší čtenářům a posluchačům přiblížit jeho pohled na bydlení lidí ve světě, a to prostřednictvím základního východiska, kterým je autorova myšlenka, že samotná poezie odkrývá pravou podstatu lidského bydlení.⁸⁵ Pro Heideggera bylo velice těžké si tuto tezi obhájit, jelikož jak sám říkával, básničky jsou dnes vnímány pouze jako projev fantasijského odvětví, které má prosté lidi odvést od jejich běžných starostí a naopak je přivést do světů, ve kterých je možné všechno. Spokojit se s takovýmto typem reality, ale striktně odmítal, protože už tehdy si byl vědom, že poezie má daleko hlubší význam a větší vliv, než se nám může na první pohled jevit.

Pokud tedy použijeme slova básníka Friedricha Hölderlina – „básnický bydlí člověk“, hovoříme v oné chvíli o zcela jiném typu domova, než jak ho chápe většinová populace.⁸⁶ Hölderlin se, společně s Martinem Heideggerem, nepokouší o konkretizaci a charakterizaci současného bydlení, a stejně tak slovem „bydlet“ neoznačují stav, ve kterém by člověk vlastnil příbytek, který by nazýval domovem. Oba autoři se snaží jít ve svých myšlenkách a názorech dál. Jejich touhy vedou k cíli dokázat, že teprve skrze poezii a její pochopení, dokáže člověk bydlet ve skutečném slova smyslu. Současně se snaží o osvětlení vzájemného vztahu básnění a bydlení, které se nám může jevit jako rozporuplné.

Jejich pohled na domov sebou přináší znatelné odstoupení od stávajících vědeckých teorií, které doposud domov popisovaly jako materiální nebo sociologickou veličinu. Domov přestává být pouhým prostorem – stavbou, kterou si lidé mohou nazdobit či upravit podle svého vkusu a ani to není pouhé místo, ve kterém jedinec přebývá i se svojí rodinou. Pro Heideggera má domov daleko důležitější význam, přesněji řečeno význam ontologický.

⁸⁵ Srov. HEIDEGGER *Básnický bydlí člověk*. Kapitola „... BÁSNICKY BYDLÍ ČLOVĚK...“, s. 87.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 83 - 86.

3.1.2.2 *Lidské budování*

Hölderlin si je, stejně jako Heidegger, vědom toho, že člověk se ve výsledku o své bydlení postaral, neboť si ho sám vybudoval. Heidegger ale současně dodává, že se nesmíme nechat oklamat, jelikož je zapotřebí dvojitého dělení. Na samotné budování totiž můžeme nazírat ze dvou úhlů. Buďto ho můžeme považovat za láskyplné opečovávání, starání se, které je vyplněno zemědělstvím, tj. setím a sklizením něčeho, co nám dala sama příroda; nebo ho můžeme chápat ve smyslu vyrábění, tzn. vytváření něčeho nového a doposud neznámého, co by bez samotného přičinění člověka nemohlo existovat.⁸⁷

Samotné budování, v jeho druhotné podobě – výroby, má ale své světlé i temné stránky. I přestože nám systém výroby přináší pocity spokojenosti či hrdosti nad svojí vykonanou prací a vzniklými výsledky, nenaplnuje současně onu potřebu skutečného, ryziho bydlení na tomto světě.⁸⁸ Heidegger je tudíž silně proti sociální vlně, jež budování chápe pouze ve smyslu materiální tvorby, protože si je vědom skutečnosti, že prosté stavění příbytků nikdy nemůže jedince přivést k pravému bydlení.

Redaktorka Stárková se svými kolegy uvádí, že: „(...) *zásluhy tohoto rozmanitého budování nikdy nenaplní bytostné jádro bydlení. Naopak: zabraňují dokonce bydlení, aby bylo tím, čím bytostně jest, (...). Budování ve smyslu rolníkovy péče (...) bytostně z bydlení vyplývá, není však jeho důvodem, či dokonce tím, na čem je bydlení založeno. K takovému založení musí dojít v budování jiného druhu (...). Avšak bydlení je člověk schopen jenom tenkrát, když již vybudoval, buduje a setrvává v předsevzetí budovat jinak.*“⁸⁹ Člověk tedy musí nejdříve pozměnit způsob svého uvažování a přejít na novou a otevřenou metodu budování, aby se mu odkryla dosud utajená rovina bydlení, kterou je právě básnictví.

⁸⁷ Srov. PELCOVÁ *Fenomén domova*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pelcovarodina.pdf>> [cit. 2017-01-28].

⁸⁸ Srov. Tamtéž.

⁸⁹ STÁRKOVÁ, J. Martin HEIDEGGER - ...Básnický bydlí tak člověk *Paternoster: malá revue pro umění a kritiku*, 1985, roč. neuvedeno, č. 9 – 10, s 16.

3.1.3 Básně – cesta k bydlení

Básně, jak se nám může na první pohled zdát, by neměly být prostředkem člověka, jak uniknout z reálného světa. Jejich smysl by měl být zcela opačný, tzn., že prostřednictvím jejich struktury by se měl jedinec stále více přibližovat zemi, a tím i samotnému bydlení.⁹⁰ Bohužel kvůli tomuto nepochopení, dochází k úpadku poezie na její bytostné rovině.

Heidegger navíc tento náhled dále posiluje o prvek měrnosti. Domnívá se, že básně jsou tu právě proto, abychom mohli proměřovat svět, po kterém chodíme.⁹¹ Bydlení totiž znamená, že lidé cestují a poměřují v poklidu všechno, co se kolem nich nalézá. Poeta, by se tudíž měl stát někým, jako průvodcem, který by měl jednotlivce najít v jejich uspěchaných životech a pokusit se je vyvést do světa básnického.

K podobně pojatému závěru dochází i Anna Hogenová, která ve své knize – *Fenomén domova* píše: „*Básnění není služba, je to vysazenost do bytí. Básnický bydlet na této zemi, to je (...) nejzákladnější úkol člověčenství v každém jednotlivém človíčkovi. Bytí se nám otevírá právě doma.*“⁹²

3.1.3.1 Heideggerovo pojetí slovesa „bydlet“

Výraz „bydlet“ je, v teorii tohoto filosofa, uchopen jako synonymum pro způsob životní poutě člověka, tj. pro jeho putování, jež je ohraničené jeho zrozením a smrtí, ale kterému se musí, v průběhu svého života naučit. V tomto smyslu tedy mluvíme o lidské konečnosti.⁹³ Způsobem lidského putování není ale dostatečně konstantní, spíše bychom naopak řekli, že je značně variabilní, ale i jako takový, zůstává charakteristickým prvkem bydlení. Člověk se v průběhu svého života stále pohybuje na hranici „mezi“ – mezi dnem a nocí, mezi povinnostmi a volnem, mezi úspěchy a prohrami, mezi radostí a smutkem, mezi narozením a úmrtím aj., ale právě ono mezi, je prostředkem k bydlení

⁹⁰ Srov. HOGENOVÁ *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://e-logos.vse.cz/index.php?article=222>> [cit. 2017-01-28].

⁹¹ Srov. HEIDEGGER *Básnický bydlí člověk*. Kapitola „... BÁSNICKY BYDLÍ ČLOVĚK...“, s. 101.

⁹² HOGENOVÁ *Fenomén domova*. Kapitola Domov jako noeze, s. 109.

⁹³ Srov. HEIDEGGER *Básnický bydlí člověk*. Kapitola Hebel – Domáci přítel, s. 157.

člověka. Heidegger, prostřednictvím této myšlenky, označuje celý svět za domov, neboť sám píše: (...) *svět je oním domovem, jež obývají smrtelní.*“⁹⁴

Heidegger i Hölderlin se ve svých úvahách shodují na to, že stejně tak, jako je poezie provázána s bydlením, tak stejnou měrou je propojena s filosofií. Filosof a básník, jsou tudíž podle nich, dvěma stranami jedné mince, poněvadž se vzájemně doplňují a souzní spolu.⁹⁵ Člověk, který by chápal tuto tezi, by byl živ jen ze své vlastní podstaty a ze své specifické formy, kterou by pojímal vlastní život a svůj domov.⁹⁶

Pojem bydlet básnicky, si tedy můžeme vyložit jako lidskou svobodu žít si tak, jako bychom nebyli neustále obklopeni vymoženostmi současné doby. Mluvíme zde o životě, který si neřídí nikdo jiný, než my sami. Postmoderní člověk by si měl být vědom takovéto formy, jak nazírat na lidský domov, jelikož by pro něj mohla být prostředkem, jak dojít k vlastnímu sebepochopení a k imanentnímu opravdovému životu.

3.2 BYTÍ, DOMOV A JINAKOST

*„Pokud se lidská podstata vyznačuje susedstvím s bytím samotným, je filosofie základní možností člověka jako takového.“*⁹⁷ Toto jsou slova, významného německého fenomenologa a žáka Edmunda Husserla, Eugena Finka, a současně zde používáme i první větu z filosofického příspěvku Anny Hogenové – *K fenomenologii „domova a jinakosti“*.

Podle Hogenové, je takovéto pojetí filosofické podstaty možné jenom tehdy, když se člověk dostane k hranici, kde se setkává domov s jinakostí, neboť typickým prvkem samotné filosofické vědy je její odstup (vzdálenost), s jakou pohlíží na konkrétní

⁹⁴ PELCOVÁ, N.; SEMRÁDOVÁ, I. *Fenomén výchovy a etika učitelského povolání*. Praha: Karolinum, 2014. Kapitola 2. Antropologický rozměr výchovy – Domov, s. 36

⁹⁵ Srov. HOGENOVÁ, A. *Nesmíme pospíchat*. Chomutov: L. Marek, 2014. Kapitola Co to znamená „básnický bydlet“?, s. 177 – 178.

⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 177.

⁹⁷ FINK, E. *Bytí, pravda, svět: předběžné otázky k pojmu „fenomén“*. Praha: OIKOYMENH, 1996. Kapitola II. Předběžný pojem filosofie. Tušení bytí a stupňování bytí, s. 24.

otázky, které se jí dotýkají, přičemž tento stav právě dává filosofii onu podstatnou a důležitou svobodu, která této vědě umožňuje takovou míru rozhledu a neomezenosti, která překračuje ustanovené hranice, jichž si je sama vědoma.⁹⁸ Nikdy totiž nemůžeme mluvit o svobodě, pokud nebudeme znát rozsah hranic, jenž nás, pro nás nevědomky, svazují a omezují. Pokud se budeme během života držet pouze v hranici vytyčeného prostoru, tj. tam, kde nám bylo někým řečeno, že máme být, nikdy u nás nedojde k pravému poznání, které by nám dalo skutečné odpovědi na pokládané otázky.

Pokud by, v rámci smyslového poznání, byla rovina lidské subjektivity pouhým zbytkem, který nám zůstane po odebrání objektivitu, pak by domov a jeho smysl zůstaly ukryty, jelikož by se nalézaly ve středu věcně neutrálních indikací, mezi které bychom zařadili veškeré objekty a jejich srovnatelné proměnné.⁹⁹ Musíme si tudíž uvědomit, že samotné předměty (věci) nejsou schopné přenášet hodnotovost, jelikož disponují tzv. přirozeností praktické využitelnosti. Na základě tohoto pojetí, tedy objekty charakterizujeme pouze prostřednictvím pragmatických definic, což je celosvětově užívaný model, a proto je pro současnou společnost tak důležité, aby jejich znění byla faktická.

3.2.1 Horizont prospěšnosti a celistvost domova

„Horizont užítka určuje významnosti věcí a vztahů i lidí a jejich činností.“¹⁰⁰ Pokud je rovina užitečnosti stěžejním prvkem, jehož prostřednictvím porovnáváme míru prospěšnosti lidí a věcí, tak není divu, že vývoj současné společnosti směřoval a stále i směřuje k výkonnostním nárokům na jedince, jež ustanovují jeho hodnotu. Takto pojatý horizont, tudíž vykresluje podobu významu jednotlivých věcí a stupeň jejich užítkovosti ve světě. Věci se totiž takto postupně stávají hlavním zdrojem veškerého životního konání.

⁹⁸ Srov. HOGENOVÁ *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://e-logos.vse.cz/index.php?article=222>> [cit. 2017-02-03].

⁹⁹ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž

Pokud se ale na tyto jednotlivé objekty budeme dívat jako na holografická díla, tj. jako na předměty, které byly vyobrazeny trojrozměrným způsobem za pomoci předchozích záznamů, tak každá následující věc, která vznikne, bude obsahovat i údaje věcí předcházejících.¹⁰¹ Zjednodušeně řečeno, každý předmět, který nalezneme v našem domě, v sobě bude mít zanesenou jeho celkovost. V takovém domově, který by nám zpřístupňoval cestu, jak poznat relativní existenci a validitu desetitisíců různorodých předmětů, které jsou ale ve své podstatě stejné, se nemusíme obávat, že by nás vystrašila nějaká jinakost.

Hogenová tuto problematiku krásně dokresluje svým příkladem: „*Každá vlnka rybníka nese v sobě informaci o všech vlnkách (...). Je-li v lidském těle šest miliard genů a mnohé máme příbuzné s rostlinami a zvířaty, pak domov je opravdu rozšířeným organismem, jak jej známe u Patočky. Pak je nutné si uvědomit, že “jinakost” je úplně zbytečný pojem.*“¹⁰² Domov tedy na sebe bere podobu holografického obrazu, a jako takový se stává fraktálem celého světa, tzn., že každá jeho jednotlivá část je ve skutečnosti zmenšeným otiskem celku.

3.2.2 Rovina „všepronikajícího“ domova a věda, jako prvek ohrožení

Domov je ve výsledku neviditelný, jelikož ukrývá vše, co je podstatné a prostřednictvím toho propojuje jednotlivé věci, přičemž jádro jeho stálosti a neměnnosti, je centrálním bodem, který udržuje existencialitu jednotlivých objektů.¹⁰³

Stejně tak nemůžeme na domov nahlížet jako na veličinu sociální (vztahy mezi rodinou a přáteli), biologickou (zajištěnost druhu) či například ekonomickou (materiální zabezpečení a přísun finančních prostředků pro společnost). Domov není totiž pouhým místem, prostorem, lokalitou, časovou pozicí; není místností, bodovou, érou ani ničím

¹⁰¹ Srov. HOGENOVÁ *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. Dostupné na WWW: <[http://e-
logos.vse.cz/index.php?article=222](http://e-
logos.vse.cz/index.php?article=222)> [cit. 2017-02-03].

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Srov. MERLEAU-PONTY, M. *Viditelné a neviditelné*. Praha: OIKOYMENH, 2004. Kapitola Viditelné a příroda: Tázání a názor, s. 110.

podobným. Domov je něčím všeprostopujícím, něčím, co sice není imaginární (domnělé, vymyšlené), ale přesto je to neviditelné a těžko uchopitelné.

„Vždyť, ... odkud víme, že něco jest, že jest svět?“¹⁰⁴ Kde máme onu jistotu, že něco ve skutečnosti existuje, že se nejedná třeba o pouhou obrazovou fikci nebo výmysl nějakého člověka, který si již po celé generace předáváme. Máme například konkrétní relativní důkaz, který by dokazoval, že Měsíc (vesmírné těleso) není počítačovým záznamem, který v noci promítáme na oblohu? Na základě myšlenek Hogenové, Merleau-Pontyho a jiných dalších, je dostatečným důkazem právě naše zkušenost.

Podle Edmunda Husserla, není ale věda tou pravou cestou, jak se snažit porozumět, něčemu tak komplikovanému, jako je domov. Věda totiž dle něj používá metody, které postupují na základě předem daných principů, skrze které se všechno rozvíjí, konkrétněji využívá výrazu – *more geometrico*.¹⁰⁵ Věda, v tomto pojetí, tedy využívá omezujících prvků, jejichž následkem jsou informace v opět omezené podobě, a proto se nemůže takováto věda chopit problematiky domova, poněvadž není schopna uchopit jeho samotnou podstatu.

Tuto myšlenku následně konkretizují i slova Anny Hogenové: „*Je-li příroda korelátém geometrického formalismu, pak rozšířený organismus (tj. rozšířená příroda) neboli domov se stává stejnou vyprázdněností jako trojúhelník nebo kužel. (...) „Domov“ jako dům může shořet, může být zbourán. Dokonale zničen, ale noeticko-noematický smysl nikoli, ten se nedá takto zničit. (...) domov není reelní kus, je to idealita, konstituující se v průběhu života se všemi jeho proměnlivostmi, je to invariant, jenž se nedá jednoduše vydefinovat.*“¹⁰⁶

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 75.

¹⁰⁵ Srov. ŠPECIÁN, P. *Proměny přirozeného světa: Husserl, Patočka a dál?*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://nb.vse.cz/kfil/elogos/student/specian09.pdf>> [cit. 2017-02-06].

¹⁰⁶ HOGENOVÁ *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://e-elogos.vse.cz/index.php?article=222>> [cit. 2017-02-06].

3.3 FILOSOFICKO-ANTROPOLOGICKÝ POHLED NA DOMOV

Emmanuel Levinas byl francouzsko-židovským filosofem dvacátého století, který se věnoval otázkám etiky, judaismu a fenomenologie. Ve svých teoretických koncepcích navazoval na filosofické pojetí Martina Heideggera, které současně ale i kritizoval, a zároveň se věnoval základům Patočkovy charakteristiky domova.

Pelcová ve svém díle píše, že domov je z jeho pohledu rovinou, ve které dohází k propojování prvků minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Poskytuje prostředek k naplnění potřeb blízkosti (sounáležitosti) a předává lidem pocity jistoty a neměnnosti. Současně ale upozorňuje na to, že blízkost není něčím, co bychom získali jen tak, bez nějakého snažení. O vztah, v jeho intimní podobě, musíme totiž pečovat a bojovat za něj. Vztah je tedy pokaždé kolektivním výsledkem společného úsilí muže, ženy, jejich dětí, rodičů, známých aj.¹⁰⁷

3.3.1 Domov jako místo usebrání

Pro Levinase a jeho koncept, je domov primární předpokladem, který člověku zaručuje jeho samostatnou existenci. Domov pro něj není pouhým objektem, který bychom našli v nějaké konkrétně vybrané lokaci či prostoru, který by rodině sloužil jako přístřešek a prostředek k zabezpečení, nikoliv, domov je pro jednotlivce místem, prostřednictvím kterého „sestavuje“ skutečný svět. Využít takového přístupu, je ale jednotlivce schopn teprve tehdy, pokud už tento konkrétní svět odhalil, zabydlel se v něm a spatřil tak jeho celistvou a skutečnou podobu. Domov v Levinasovo pojetí, tudíž prezentuje *contemplatio* (ve smyslu usebrání) v důvěrnosti (intimnosti).¹⁰⁸

Centrálním jádrem této myšlenky je skutečnost, že se z domova stává místo, ve kterém se člověk může vracet sám k sobě, ke své vlastní podstatě. Tento stav je, ale ve svém základu, podmíněn již předchozí existující intimitou, například partnerskou,

¹⁰⁷ Srov. PELCOVÁ, N. *Dům, domov a bydlení*. In KRUŽÍK, J. *Emmanuel Lévinas – Filosofie a výchova: Ke stému výročí narození Emmanuela Lévinase*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2006. Kapitola Dům, domov a bydlení, s. 90.

¹⁰⁸ Srov. LEVINAS, E. *Totalita a nekonečno: esej o exterioritě*. Praha: OIKOYMENH, 1997. Kapitola 2.4.1 Bydlení, s. 132 – 134.

kteřou daný jedinec postupně opouští. Fundament domova tak vyvěřá z onoho stejného východiska, ze kterého sám povstává. Není ale možné, aby subjekt, ve své lidské podobě, vznikl sám od sebe, tj. aby došlo ke zrození dítěte, bez předchozího pohlavního styku. Podle Levinasova myšlenek je tedy potřebná intimita vždy závislá na ženském elementu, jakožto nositeli nového života. Domov je, na základě tohoto pohledu, formován něčím větším, než je vlastní lidská existence.

3.3.2 Kritika Heideggerova pojetí domova

Levinas se, mimo jiné, zaměřil, ve svých teoretických dílech, i na dva zásadní body Heideggerova filosofického odkazu, které podrobil vlastní kritice. Při sestavování vlastních charakteristik, které měli člověku osvětlit, jak je možné pohlížet na domov a jeho problematiku, narazil na Heideggerovo, dle něj chybné, vymezení termínu *Dasein* a na pojetí vztahu k druhému člověku, které nebylo autorem zcela správně uchopeno.

3.3.2.1 Pojem „*Dasein*“

Podle Levinase, Heideggerovo německý výraz „*Dasein*“ („*bytí zde*“), kterým se pokouší vyjádřit jedinečnost člověka, vystupuje z východiska, že již existuje nějaké „*zde*“, které v sobě zahrnuje svět. Lévinas se ale této myšlence staví na odpor a říká, že bytí jedince je sice zaměřeno na určité „*tu*“, které ale nemůže být pojímáno ve smyslu prostorového vymezení, ale naopak, ve své podstatě, znázorňuje lidské vědomí, a to v jeho prvotní podobě před veškerým životním postihnutím.¹⁰⁹

Autor se ale prostřednictvím svých myšlenek, nesnaží o dementování lidského těla a jeho nahrazení lidským vědomím, jeho snahy vedou spíše k tomu, abychom chápali veličinu „*tu*“ jako primární bod, kterým ovšem není svět, ale samotný příbytek. Tuto myšlenku upřesňuje slovy, jejichž význam spočívá ve skrytosti vzniku světa, ke

¹⁰⁹ Srov. LEVINAS, E. *Existence a ten, kdo existuje*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Kapitola 4.2 Hypostaze: Kladení, s. 60.

kterému dochází právě skrze příbytek.¹¹⁰ Poukazuje tak na skutečnost, že svět je ve své celistvosti strukturou, která je vytvořena pouze lidským rozumem. Z hlediska tohoto pojetí, bychom tudíž měli považovat vědomí za předchůdce světa, a jako takové, na něj i nahlížet.

3.3.2.2 *Vztah člověka a druhých lidí*

Další částí Heideggerova učení je jeho uchopení spoluexistence člověka s druhými lidmi. Pro Heideggera je lidské bytí veličinou, kterou si sami nevolíme, pouze ji akceptujeme. Toto uznání sebou následně přináší rovinu osobní odpovědnosti za vlastní život, které Levinas chápe jako zátěž, jež byla člověku předána bez jeho předchozího souhlasu. Snahou Levinasovou je tedy oprostít lidstvo od tohoto balastu, a to za pomoci vztahů mezi jednotlivci.¹¹¹

Tímto se ale nesnažíme naznačit, že by Heidegger opomíjel rovinu spoluexistence s druhými, pouze chceme poukázat na to, že pro tohoto autora je svět již tzv. spolusvět, neboli světem, o který se dělíme s ostatními (spolubytí). Tento spolusvět se tak stává centrálním symbolem, který nám charakterizuje pobyt člověka.

Zde ale docházíme k východisku Levinasovy kritiky, která se zaměřuje právě na koncepci Heideggerova spolupobytu. Podle Levinase člověk s druhou osobou sice sdílí společný svět, ale zde toto soužití končí, poněvadž jedinec se s druhými o svůj život nedělí. Heideggerovo výraz spolupobývání není tedy, ve své ucelenosti, správný.¹¹²

Levinas navíc dodává, že člověk se na svět nedostal skrze nějakou jinou sféru, ve které došlo k utvoření jeho osobnosti a tím i jeho samotného. Říká, že je tomu právě přesně naopak, neboť to, co člověku poskytuje prostředek k tomu, aby mohl žít, je samotná existence druhých lidí.¹¹³ Člověk, podle něj, na tento svět přichází z intimity příbytku. Takovýto druh domova, by pro nás byl „prostředkem“, který by přinášel

¹¹⁰ Srov. LEVINAS *Totalita a nekonečno*. Kapitola 2.4.3 Dům a vlastnění, s. 137.

¹¹¹ Srov. HEIDEGGER *Bytí a čas*. Kapitola 4.26 Spolupobyt druhých a každodenní spolubytí, s. 148.

¹¹² Srov. HEIDEGGER *Totalita a nekonečno*. Kapitola 2.4.1 Bydlení, s. 133 – 134.

¹¹³ Srov. Tamtéž, s. 134.

pocity klidu, harmonie, blaha, radosti aj. a osvobozoval by nás od starostí, zmatků
či strachu.

4 ASPEKTY SOUČASNÉ PODOBY DOMOVA

V předposlední kapitole se budeme zabývat pojetím domova na základě několika odlišných pohledů, které se v průběhu posledních let stávají stále aktuálnější. Konkrétněji se zaměříme na domov v rovinách ekologické výchovy, současné postmoderní architektury, cizoty (dálavy) a lidského bezdomoví.

Myšlenky, které nás touto částí provedou, budou vycházet z teorií, jež vytvořili významní celosvětoví filosofové. Využijeme například úvah Miloslava Průky, Radima Palouše, Billa Brysona, Jaroslavy Peškové, Ladislavy Schückové, Emila Koháka, Ivana Dubského aj.

4.1 DOMOV A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Cesta ekologicky smýšlejícího člověka je hlavním atributem nového vývoje společnosti, která má snahu se oprostit od lákadel konzumního způsobu života, ve všech jeho doposud známých podobách. Jedná se o vyvedení jedince ze světa ekonomických a průmyslových služeb, intenzivního blahobytu, zisku, sobeckosti, shonu, pracovní výkonové vytiženosti a celkové bezmezné konzumace, kterou většina z nás považuje za samozřejmost.

Pokud se ale podíváme na rovinu vztahu přírody a čisté přirozenosti, jež nám nabízí, v okamžiku nám dojde, že do takovéto roviny se nedostaneme prostřednictvím směnného obchodu, chtivého očekávání nebo lživé bohabojnosti. Pokud jsme si ale vědomi, že je příroda ve svém základu, bez všech postranních okolností jako je např. recyklace či ochrana životního prostředí, jemným a krásným vyobrazením celého světa, jsme schopni pochopit její celistvé nivó.¹¹⁴

Lidské úsilí, zaměřené na ekologický styl života, tedy směřuje k tomu, aby většinová společnost došla k pochopení situace, ve které se v současné době nachází, aby si jedinci uvědomili, do jakého nevědomého „vězení“ se sami, svým přičiněním, dostali a pokusili se, přejít do světa skutečného a naplněného. Právě tento svět v sobě

¹¹⁴ Srov. PEŠKOVÁ, J.; PRŮKA, M.; VAŇKOVÁ, I. *Hledání souřadnic společného světa: filosofie pro každý den*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Kapitola *Jaroslav Novotný: Svěj jako domov*, s. 45.

ukrývá onen domov, o který ekologům, ve své podstatě, jde.¹¹⁵ Cestu, která by nás do tohoto prostředí zavedla, tak tu si musíme najít každý sám, protože teprve její absolvování nám umožní, abychom pochopili smysl celého tohoto životního konceptu. Navíc nám dává prostor pro překročení individuálního vymezení, neboť dobrovolně podstoupit takovýto životním převratem, na to je potřeba upustit hranice sebe sama.

V pojetí, v jakém jsme ho výše nastínili, můžeme ekologii považovat za výchovný systém. Život lidí na této Zemi by totiž měl mít podobu vyváženou a domáckou. Naše místo na tomto světě není pouhou samozřejmostí, je potřeba abychom si ho vážily, staraly se o něj a ochraňovaly jsme ho.¹¹⁶ Sociální stav společnosti, by tudíž neměl být jakým si mechanickým žitím jednoho s druhým, naopak společným prvkem, který by měl všechny spojit, by měla být péče (výchova, edukace), jakožto odpovědnost všech za svojí spoluexistenci. Pokud tedy budeme ekologii pojímat jako odpovědnost lidstva za stav Země, která se nám stala domovem, je právě tato koncepce oblastí výchovnou, a jako taková je součástí pedagogických věd.

Podle myšlenek předního českého filosofa, pedagoga a komeniologa Radima Palouše je právě onou pravou cestou výchova řeckého či křesťanského původu, tj. výchova ve smyslu řecké *paideii* nebo křesťanského *educatia*. Mluvíme tu tudíž o rozumovém vzdělávání a výchově mravní, která lidem umožňuje vstoupit do světa idejí, které se nalézají v jejich duších, a prostřednictvím kterých, dochází k utváření lidského charakteru prostřednictvím vztahu s druhými.¹¹⁷

Člověk přijímá vlastní odpovědnost za to, co mu bylo poskytnuto a svěřeno do jeho výhradní péče. Zbavuje se tak vlastního egocentrického pohledu na život a ztotožňuje se s posláním, jež mu bylo předáno. Výchova se takto stává ústředním východiskem, které nám pomáhá při řešení i těch nesložitějších problémů, se kterými přijdeme během našeho života do kontaktu.

¹¹⁵ Srov. DLOUHÁ, J. *Vědění a participace: teoretická východiska environmentálního vzdělávání*. Praha: Karolinum, 2009. Kapitola 2.4 Ekologie – péče o harmonii na světě, s. 96 – 98.

¹¹⁶ Srov. PALOUŠ, R. *K filosofii výchovy: východiska fundamentální agogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. Kapitola 5. Výchova jako výkon odpovědnosti za dobrý svět, s. 79.

¹¹⁷ Srov. PALOUŠ, R. *Čas výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. Kapitola III. Platónská paideia a Křesťanská educatio, s. 59 – 64.

Je tedy možné, aby nám samotná ekologie zajistila domov, ve kterém nás nebude nic ohrožovat, kde budeme v permanentním bezpečí? Podle Palouše a dalších autorů takového stavu nemůže být nikdy dosaženo, neboť ani ten sebelépe postavený či pojatý dům (domov), nemůže zaručit stoprocentní jistotu ochrany. Lidé, kteří si to i přesto myslí, se v jejich očích stávají hlupáky a ignoranty, kteří si sami od sebe takto maří svůj vlastní život.

Žádný domov na celém světě nikdy nezůstává ve stále stejné podobě. Domov je rovinou proměnlivosti a pokrokovosti. Současně si musíme uvědomit, že stejně tak nevzniká nějakým způsobem sám od sebe, vždy je zde zapotřebí nějakého činitele, který ho pomáhá utvářet, což v našem případě zastává prvek cizoty a dálavy.¹¹⁸ Pro člověka je domovem, v tomto pojetí, celý svět, který je ale společný jak lidstvu, tak i celé přírodě, a proto je ekologie naším prostředkem, jak o tento domov pečovat, protože za jeho hranicemi na nás čeká pouhá bezcitnost a lhostejnost, jež jsou typickými prvky okolního vesmíru. Pokud tedy tuto Zemi zpusťšíme, vystavujeme se silnému riziku, že o svůj domov přijdeme a budeme donuceni odejít do oné galaktické cizoty, které se většina z nás tak děsí.

4.2 DOMOV, ARCHITEKTURA, KRAJINA

Domov, je v dnešní společnosti chápán spíše ve smyslu materiálním, tzn. domov je pro většinu z nás pouhým domem (budovou), ve které žijeme s našimi rodinami. Pocit domova nám tedy utváří sociální vztahy mezi lidmi a místo, ve kterém k tomu dochází. Z tohoto důvodu je tudíž zcela na místě, abychom se pozastavili i nad rovinou architektonickou a silou jejího působení na vzhled okolního prostředí.

Výstavba megalomanských sídlišť, řad rodinných domů, osamocených honosných vil, ale i drobných panelákových bytů, to vše působí na krajinu a její utváření. Člověk se prostřednictvím neustávající bytové výstavby, podílí na formování krajiny, která ho

¹¹⁸ Srov. PALOUSH, R. *Světověk a časování*. Praha: Vyšehrad, 2000. Kapitola 2.8 Epocha ekologie, s. 148 – 151.

obklopuje, a to v řádu několika generací.¹¹⁹ Z tohoto důvodu je tedy vhodné, aby si postmoderní architekti uvědomili, jaké bytové konstrukce zde zanechávají, protože následující pokolení do tohoto prostředí budou přicházet bez ohledu na to, zda se jim bude daná krajina líbit. Současně s tím ubývá prostoru, kam by mohli lidé „odcházet za lepším“, takže jim nezbyvá jiná možnost, než zůstat na původních místech, ačkoliv se jim nelíbí a necítí se zde doma.

Stejný pohled na tuto problematiku má i Jiří Eduard Hermach, který ve své knize *Filosofie architektury* píše, že hlavním úkolem architektů 21. století je, aby si byli jistí, že pro přítomnou společnost odvádějí dostatečně kvalitní druh práce.¹²⁰ Z tohoto důvodu je tudíž potřeba, aby si byli vědomi skutečné podstaty domova a její důležitosti v životě každého jedince. Domov není pouhým prostorem, ve kterém bydlíme, kde máme své osobní věci, kde jíme, kde spíme a kde naplňujeme své další biologické, materiální a jiné potřeby.

Domov je daleko významnějším, složitějším a provázanějším systémem, než by se nám mohlo na první pohled zdát, neboť je středem, ve kterém dochází k propojování mnoha rovin – sociální (blízké vztahy v rodině), kulturní (rodinné tradice a zvyky), emocionální (společné radosti a strasti), edukativní (primární výchova a vzdělávání) aj. Míra našeho vlivu je tedy daleko větší a významnější, než si můžeme sami uvědomovat.

Podle Billa Brysona by i ohromná a rozsáhlá sídliště, která jsou tak typická pro dnešní svět, měla být komplexní a celistvá. Takováto sídliště by se následně, podle autora, měla stát něčím jako „živoucími aparáty“, jež nebudou pojímány jako pouhé ubytovací jednotky.¹²¹ Domov by tudíž neměl mít podobu místnosti, do které se večer přijdeme vyspat a ráno z ní zase odejdeme pryč. Jedná se o formu domova, na kterou takto nahlíží mladí začínající počítačový technici, kteří tráví v práci převážnou část každého dne, víkendy nevyjímaje.

¹¹⁹ Srov. PEŠKOVÁ; SCHÜCKOVÁ *Já, člověk: jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Kapitola 5. Území, které obýváme, s. 89 – 90.

¹²⁰ Srov. HERMACH, E. J. *Filosofie architektury*. Praha: Triton, 2001. Kapitola III. Archi-tektura, s. 37 – 39.

¹²¹ Srov. BRYSON, B. *Dům: Domov, domácnost, dějiny architektury*. Praha: Pragma, 2013. Kapitola první – Rok, s. 19 – 21.

Lokality, kde se takovéto byty nacházejí, se stávají tichými, neživými místy, kde se nikdo nepohybuje, s dětskou radostí nekřičí, neposedává na lavičkách, nevenčí domácí mazlíčky a neutváří tedy onu domácí atmosféru, ani kouzlo, které nás prostřednictvím tohoto všeho láká. Architekti, kteří naše domovy pomáhají spoluutvářet, by si tohohle všeho měli být vědomi a koncepty jejich budov by měly tuto vizi podněcovat a formovat.

Autorky Pešková a Schücková se ve svých myšlenkách navracejí zpět do daleké minulosti a za pomoci svého díla přicházejí s nástinem, ve kterém srovnávají výstavbu měst napříč historií. Hlavní rozdíl spatřují v odlišnostech v rámci základních stavebních koncepcí. Poukazují na to, že v minulém století byl zodpovědným architektem pouze jeden člověk, který měl na starosti celkový výsledek všech budov a vzhled jejich okolního prostředí, takže se stavělo na základě pouze jednoho nástinu a byla zde zjevná podobnost a jednotnost.¹²²

V současné době tomu tak ale není. Na jednotlivých sídlištích i ostatních lokacích pracuje mnoho lidí najednou, kteří na sebe nenavazují a nepokouší se dosáhnout vzájemné propojenosti a podobnosti. Další problém se ukrývá v postupném rozšiřování jednotlivých oblastí, ve kterých se dostavuje v různých dobách a na základě odlišných požadavků ze stran budoucích majitelů. Tato realita tímto přetváří krajinu do nesourodé podoby, která má groteskní vzhled.

Podoba dnešní krajiny je tedy značně problematická, poněvadž postrádá, příznačné symbolizují prvky, které by pro ni měli být charakteristické. Krásným příkladem jsou původní betonové dvorky, které byly ze všech stran obehnané železnými ploty či stěnami dalších budov, a do jejichž prostoru zasahovaly nad sebou zabudované pavlače, které dotvářely celkový prostor domova.

¹²² Srov. PEŠKOVÁ; SCHÜCKOVÁ *Já, člověk: jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Kapitola 5. Území, které obýváme, s. 90.

Snaha postmoderních projektantů by měla spíše směřovat ke stavbám takových domů, jež budou utvářet společná průčelí s městy, a které budou lidmi považovány za bezpečné a soudržné domovy.¹²³

Důležitost celé této koncepce tkví v tom, aby si všichni lidé na celé této planetě uvědomili, že domov není pouhým prostorem, který nám má sloužit k tomu, abychom si na něm stavěli své domy tak, jak se nám zachce. Bez předem promyšleného plánu, vize či alespoň mlhavého nástinu. Není to jenom nějaká země, kterou si za peníze koupíme a následně jiza další finance, necháme přetvořit k obrazu svému.

Ne, takto tomu doopravdy není, domov je, a vždycky byl, středobodem všeho. Byl „místem“, ve kterém se prolínaly veškeré lidské vztahy, bytostné cesty, pracovní možnosti a příležitosti, kulturní tradice a zvyklosti, duchovní a duševní potřeby, výchovné a vzdělávací praktiky, volnočasové aktivity a mnoho dalších. Stavba nových obcí, měst, vesnic, ulic či „pouhých“ domů, by se tudíž měla řídit, za pomoci onoho popsaného konceptu, aby další generace, které přijdou po nás, měli svůj vlastní plnohodnotný domov.

Ve stejném duchu, nahlíží na problematiku současného domova, Anna Hogenová, která domov, v podobě panelového domu, popisuje, jako nesnadno přijatelnou alternativu skutečného domova. Na základě jejích slov totiž k domovu patří všechno materiální i nehmotné povahy.¹²⁴ Podstatu domova nám spoludotváří vlahé večery, prosluněná rána, horká poledne, lavičky v parcích, stromy v alejích, motýli a včely na květinách, děti hrající si na dětském hřišti, senioři venčící své psy, všechny barvy, vůně, zvuky a subjektivní pocity, a proto jsou „paneláky“ takovým problémem pro bytostné domovy, ale i v takovém to složitějším případě je možné, hodnotu domova vylepšit a posílit.

Ze samotných slov autorky vyplývá, že jedinec, který svůj domácí život prožívá ve zjevné anonymitě panelové domu, může i tak zakusit rovinu bytostného domova, jelikož nejpodstatnějším prvkem takovéto existence je její jedinečnost a autentičnost, se kterou

¹²³ Srov. PEŠKOVÁ; SCHÜCKOVÁ *Já, člověk: jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Kapitola 5. Území, které obýváme, s. 91.

¹²⁴ Srov. HOGENOVÁ *Fenomén domova*. Kapitola Bytí a domov, s. 273 – 274.

ji člověk prociťuje. Nejdůležitějším prvkem pravého domova, tj. domova, který naplňuje všechny bytostné sféry, je tudíž jedinec sám. Právě takováto osoba dokáže vytvořit domov, který bude harmonickým místem určeným, jak pro něho samotného, tak i pro celou rodinu, příbuzné a známé a pro všechny generace, které v následujících pokoleních přijdou na svět.

4.3 DOMOV, CIZOTA, DÁLAVA

Základem každé lidské existence je fenomén domova, proti kterému stojí rovina cizoty (dálavy), která prostřednictvím svých půvabných lákadel, nevědomě člověka přitahuje a zapříčiňuje tak jeho permanentní bloudění.

Podle Jana Patočky a dalších filosoficky zaměřených myslitelů, není možné, aby domov existoval bez cizoty, a naopak se cizota objevovala bez domova. Jejich vzájemná propojenost, je tudíž pro člověka značně významná a nenahraditelná.

4.3.1 Odlišnosti domova a dálavy

Hlavní rozdíly, za pomoci kterých tyto dvě strany odlišujeme, jsou jejich různorodé charakteristiky. Zatímco domov se vyznačuje svojí známostí, jistotou, blízkostí, bezpečím a intimitou, cizotu (dálavu) můžeme spojovat s typickými prvky, jež obsahuje, jako jsou jinakost či moment ohromení.

Anna Hogenová považuje vztah domova a dálavy za velmi užitečný, neboť teprve stav, při kterém jsme odděleni od svého domova, nám dává zažít okamžiku zásadnosti. Teprve v cizině si jedinec uvědomuje, jak je pro něj domov významný a potřebný.¹²⁵ Z této myšlenky nám vychází stěžejní myšlenka. Člověk by se neměl bránit tomu, aby vědomě a dobrovolně navštěvoval cizinu, protože tyto cesty mu, mimo jiné, přinášejí i subjektivní rovinu poznání.

Ke stejnému závěru dochází i Jaroslava Pešková, která domov nevnímá jako samozřejmost v lidském životě, poněvadž říká, že lidé si hodnoty vlastních domovů

¹²⁵ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Domov jako problém, s. 187.

uvědomují stále méně, a proto častěji dochází k jejich ohrožení. Dálava jim ale poskytuje prostředek, kterým mohou toto riziko vypořádat a následně se pokusit o celkovou nápravu svého přístupu.¹²⁶

Cizota je tedy neurčitým mezníkem, kde se na jednom pólu nalézá domov, jehož prostorovost se rozprostírá do všech směrů, které jsou poté na straně druhé, nahrazovány prostředím nedomácím.¹²⁷ Dálavu, stejně jako domov, nejsme schopni vydefinovat, protože právě ona neurčitost nám zamezuje rozpoznat přesná pomezí, kde končí domov a začíná cizota. Patočka navíc dodává, že svět vnímáme jako jeden celek a tudíž není možné, že bychom nějakou jeho část nepochopili, takže naše neznalost dálavy je ve skutečnosti pouhou iluzí

4.3.2 Privatizace domova

Někteří autoři, kteří se věnují filosofii domova, se shodují na tom, že vzájemné pouto domova a dálavy je utvářeno na základě privatizace. Domov a cizota totiž nejsou pro člověka stejně hodnotné, a proto nemůžou stát na stejných příčkách validity. Privatizace v tomto smyslu, je tedy něčím podobným jako zbavením.¹²⁸ Pokud bychom si například představili skutečnost, že by člověku bylo zabaveno jeho „psychično“, teoreticky by mu zbylo pouhé fyzično, či bychom mu odebrali schopnost sociální interakce, takže by zůstal ve svém životě osamocen. Jedna veličina je tak podmíněná veličinou druhou, přičemž jedna z nich má vyšší stupeň významnosti, než ta druhá. Nelze je ale od sebe oddělit, neboť bychom nikdy nedošli k celistvé úplnosti.

Dálava je místem, které nás neustále překvapuje něčím novým, jelikož jeho kontext neznáme. V takovýchto lokalitách se obvykle chováme naprosto jinak, než je u nás běžné, jelikož jsme doslova zahlceni novými vjemy a podněty, které podněcují naši

¹²⁶ Srov. PEŠKOVÁ; SCHÜCKOVÁ *Já, člověk: jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Kapitola 5. Prostředí domova, s. 88.

¹²⁷ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 1.4 Anticipace vlastního pokusu o řešení. Transcendentální teorie zkušenosti je s to smířit domnělé protiklady. Subjektivismus proti všem druhům objektivismu, s. 29 – 32.

¹²⁸ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Péče o duši a intencionalita, s. 62.

zvědavost a touhu po objevování.¹²⁹ Pro českou společnost to byl například moment, kdy se otevřely hranice, lidé mohli začít svobodně odjíždět na dovolené do cizích zemí a vracet se z nich opět zpět, a to bez větších problémů.

4.3.3 Cizota humánní a živočišná

Ve filosofické teorii rozeznáváme dva druhy cizoty, a to lidskou, jejíž základ je založen na etnické odlišnosti a živočišnou, kterou pojmáme z hlediska zvířecí říše. Společným prvkem obou těchto cizot je lidské uvědomění si, že jsou zde přítomné různorodé veličiny, které jedinec sice podrobně neprozkoumal, ale ve své podstatě jim rozumí.

Humánní cizota, jak jsme již zmínili výše, bere v potaz rozdílnost etnických národností. Prostřednictvím jejího pohledu jsme si vědomi, že všechny národy na světě nejsou stejné, vlastně žádná národnostní skupina není naprosto totožná s etnicitou jinou. Pokaždé nalezneme nějaký prvek, který konkrétní lid vystihuje a utváří tak jeho jedinečnost. Takovéto prvky ale povětšinou vnímáme pouze „na povrchu“, nezabýváme se dopodrobna tím, jak je utvořena vnitřní struktura dané kultury. Přesto jsme ale schopni pochopit, že se v něčem od ostatních lišíme.¹³⁰

Lidská cizota je tudíž podmíněna schopnostmi jedinců, pochopit okolní národy, se kterými přichází do kontaktu. Naše ochota poznávat jinou kulturu než tu, do které jsme se narodili a ve které v současné době žijeme, je sice pozitivní, ale ono seznamování je, jak jsme již jednou napsali, čistě povrchové. Což je zcela pochopitelné, poněvadž jsme se do onoho určitého národa nenarodili, nežijeme v něm, a proto se neztotožňujeme s jejich tradicemi a vnitřními idejemi. Míra našeho celkového pochopení je tak zcela úměrná našemu subjektivnímu porozumění, ale i takovýto rozsah proniknutí nám umožňuje, abychom se snadněji vyrovnali s neznámým prostředím a negativními pocity, jež v nás může vyvolávat.

¹²⁹ Srov. KOHÁK, E. *Domov a dálava: Kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. Praha: Filosofie, 2010. Kapitola Myšlenka filosofie, myšlení národa, s. 27 – 29.

¹³⁰ Srov. MACHOVEC, M. *Smysl lidské existence*. Praha: Akropolis, 2012. Kapitola 6) Dialog, s. 86 – 87.

Druhým typem je cizota živočišná, kterou vztahujeme ke zvířatům, konkrétněji ke zvířatům divokým, tj. volně žijícím. Rovina vztahu mezi člověkem a takovýmto živočichem je založena na biologických potřebách útoku a ochrany, ale i jako taková, je pro nás alespoň z části srozumitelná, protože rozumíme například tomu, proč se nemáme přibližovat ke lvovi a jeho smečce.¹³¹

Větší starost by nám, podle slov Jana Patočky, měla dělat natura, která se ukrývá za tou první. Mluvíme zde totiž o nespoutané a často agresivní přírodě, která se neřídí žádnými, pro nás, logickými pochody a z toho důvodu je pro člověka značně nebezpečná.¹³² Takováto krajina je pro nás tudíž cizotou (dálavou) v její absolutní podobě, neboť, v tomto případě, nejsme schopni porozumět jejímu principu, ježto je pro nás velkým nebezpečím. Jejím jediným kladem je pozoruhodná míra její mohutnosti a účinnosti, a stejně jako tomu bylo u cizoty humánní, neexistují ani v tomto případě, dvě absolutně stejné formy cizoty živočišné. Z toho nám k samotnému závěru vyplývá, že stejně jako nenajdeme, na tomto světě, dva totožné domovy, nenalezneme zde ani dvě shodné cizoty (dálavy).

4.4 DOMOV A BEZDOMOVÍ

Záležitost problematiky lidské existence a její smysluplnosti je otázkou, kterou ve svých filosofických počátcích vynesl Edmund Husserl,¹³³ a která v posledních letech nabývá na stále větší aktuálnosti. Stejně tak záležitost domova a bezdomoví postupně přibývá na vyšší intenzitě naléhavosti.

Otázky, kde je můj domov a co to domov vlastně je, vznikají na těch místech, kde se lidé setkávají s rovinou cizoty, neboli na místech, které jsou nám vzdáleny od našich

¹³¹ Srov. PATOČKA *Přirozený svět jako filosofický problém*. Kapitola 3.1 Deskriptiva situace člověka na světě. Forma tohoto bytí na světě. Domov a cizota. Časová dimenze světa. Náladová a subjektivní dimenze světa, s. 88 – 89.

¹³² Srov. Tamtéž, s. 89.

¹³³ Srov. EVDOKIMOV, P. N. *Epochy duchovního života: od pouštních otců do našich dnů*. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 2002. Kapitola 2.2 Tři aspekty zla a Zlého, s. 92.

konkrétních domovů.¹³⁴ V těchto rovinách nás poté napadají mnohočetné otázky, které se povětšinou týkají problematiky lidské ztráty a opuštěnosti.

Domov ve většině případů považujeme za určitý dům či byt, ve kterém bydlíme, tj. kde vedeme náš rodinný život, jež naplňuje naše potřeby, přání a ideje. Pokud bychom se ale na domov podívali z konkrétního úhlu, zjistili bychom, že člověk 21. století domov ve skutečnosti nemá, protože sena rozdíl od všech ostatních živých živočichů, na tomto světě pouze zabydluje.¹³⁵ Bezdomoví se postupně stává světovým osudem, neboť je symbolem, který poukazuje na lidské opomenutí bytí. Člověk zapomíná na to, co je jeho nejsubjektivnějším předurčením a jaká má být podoba jeho konečné bytnosti.

Průka říká, že člověk by měl být tzv. pastýřem bytí, jehož povinností je sice přijmout vlastní úděl na tomto světě, ale o tom jak, a zda vůbec se bytí objevuje, nebo jestli do bytí vstupuje i rovina božská, historická, přírodní či časová, o tom už sám jedinec nerozhoduje.¹³⁶ Pokud se tedy člověk bude starat o podobu svého osobního bytí, můžeme se oprávněně domnívat, že nakonec dojde k překonání tohoto bezdomoví, ve kterém se ztratili nejenom lidé, ale i celková bytnost člověka.

„Naším úkolem je tudíž „dovést k řeči“ dům bytí, (...). Řeč tohoto obydlování je však jedinečná, protože „dovést k řeči“ znamená nechat promluvit „cosi bytostného v bytí samém.“¹³⁷ Prostředkem, který nám má k tomuto dopomoci, se tak stává samotná řeč, která jakožto nevyčerpatelná veličina v rovině zvuku a melodie, se pro člověka přetvořuje na domov bytí.

Další problematikou, kterou propojujeme s oblastí bezdomoví, je rovina společenské blízkosti a propojenosti s dalšími lidmi.¹³⁸ Pokud bychom domov pojímali ve smyslu vztahu s druhým člověkem, je právě intimita nejvýznamnějším prvkem

¹³⁴ Srov. DUBSKÝ, I. *Domov a bezdomoví*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://filcasop.flu.cas.cz/uploaded/60%20let%20FC/Dubsky.pdf>>[2018-03-03].

¹³⁵ Srov. HEIDEGGER *O humanismu*. Kapitola O humanismu, s. 30.

¹³⁶ Srov. PRŮKA *Péče o oikos: dům v dějinách myšlení*. Kapitola 5. Prázdný dům, ztracené bezdomoví, s. 99.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Srov. HEIDEGGER *O humanismu*. Kapitola O humanismu, s. 21 – 22.

tohoto celistvého pojetí. Bohužel v průběhu posledních let, s příchodem postmoderní doby, se stále více setkáváme s elementem sociální odcizenosti.

Naše obydlí se tímto proměňují na oblasti prázdných domů, ze kterých vymizely důležité lidské komponenty, jimiž jsou například potřebná blízkost, snaha jedince po sebenalezení a sebeurčení či nezbytná stabilita. Svě životní záměry směřuje spíše do oblastí práce, výkonosti a budování. V našich očích všechny tyto činnosti postupně nabývají na důležitosti, ale tím nám zároveň znemožňují, přiblížit se k pravé podstatě bytí. Podle dnešních filosofických myslitelů je krize, kterou současná postmoderní společnost prochází, způsobena rovinou bezdomoví.

Podoba bezdomoví, o které zde mluvíme, je tudíž zformována jakousi roztroušeností a nekompaktností člověka, který se nalézá mezi jsoucnými, v nichž ovšem nenachází ucelenost bytí. Tuto rovinu problematiky navíc komplikuje i vědecká oblast, která postupně nachází a odkrývá nová, pro nás doposud neznámá jsoucna, a sféra vědeckého poznání, která ale na člověka nazírá, jako na výzkumný objekt.

Tato realita tak vytváří další aspekt bezdomoví, a tím je čistě subjektivní pocit sebeodcizení. Jeho příčinou je právě vědecký okruh, ze kterého jedinec vychází při snaze o pochopení sebe sama.¹³⁹ Místo toho, aby se zaměřil na svojí podstatu a pokusil se skrze ni, uchopit své já, jeho pozornost je směřována na oblast vědeckého výkladu. Člověk se tímto způsobem pokouší o osobní uskutečnění se, které mu ovšem nepřináší právě onen pravý domov.

Pokud bychom ale byli schopni v budoucnu nalézt a porozumět podstatě domova, mohli bychom tím současně objevit onen základ (místo zrodu), ze kterého vystupuje smysl celé lidské existence.

¹³⁹ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Péče o duši jednotlivce, s. 8.

5 PROBLEMATIKY DOMOVA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

V předchozích kapitolách jsme se zaměřili na různorodá pojetí domova prostřednictvím myšlenek českých a světových filosofických myslitelů. V této části práce jsme si tudíž vytvořili prostor, pro zamyšlení se nad tím, jak domov vnímá současná postmoderní společnost žijící na území České republiky v 21. století.

Autorka Anna Hogenová, stejně jako mnozí další filosofové, upozorňují na stále se více rozvíjející pohled lidí, který skutečný význam domova substituuje za oblasti potřeb ve všech jeho podobách, a to prostřednictvím rodinného zázemí.¹⁴⁰ Tzn., že pro postmoderního člověka je význam rodiny či domova jedno a to samé. Pravou podstatu domova takovýto jedinec vyměňuje za nutnosti (sociální, biologické, ekonomické), které mu pomáhají naplňovat jeho nejbližší a známý.

V tomto místě tedy vyvstává onen stěžejní problém, neboť domov, jak jsme již několikrát naznačili, je centrálním bodem, ve kterém se všechno schází a vzájemně se to zde propojuje. Domov je počátkem i koncem lidského života, jelikož je prvotním místem, ve kterém začíná náš život a ve kterém si utváříme naše bytostné počátky, a současně je posledním prostorem, který navštívíme předtím, než ulehne ke svému „věčnému spánku“.

Tuto myšlenku krásně vystihují přenádherná slova, významného českého jazykovědce, spisovatele, překladatele a básníka, Františka Halase, který ve svém lyricko-prozaickém díle, nesoucí název *Já se tam vrátím...*, píše: „ (...) *Ať si jen země letí do prázdna, ať si jen letí, jen když zbude jistota, jednoho místa, místa posledního, místa jen pro hrob. Chci ho mít tam, jen tam u nás. Kdyby mi jen oči pro pláč zbyly, já se tam vrátím, já se tam i poslepu vrátím.*“¹⁴¹

Domov je tudíž pro člověka velice důležitým a podstatným životním mezníkem. Anna Hogenová upozorňuje na to, že pravou a skutečnou podstatu domova uchopil již

¹⁴⁰ Srov. HOGENOVÁ *Fenomén domova*. Kapitola Bytí a domov, s. 273 – 274.

¹⁴¹ HALAS, F. *Já se tam vrátím....* Tišnov: SURSUM, 2001. Kapitola Já se tam vrátím..., s. 27.

Martin Heidegger, který domov popsal jako centrum celého světa, ve kterém se střetávají čtyři základní roviny – bytostně lidská, konfesně božská, svět a Země.¹⁴²

Mluvíme zde o domovu, ve kterém se každý jedinec cítí být tím, kým ve skutečnosti je, někým, kdo chápe sám sebe a svojí existenci, kdo rozumí tomu, jaké by to na světě mělo být a především kdo domov nepokládá za pouhé přístřeší, které nás má ochránit před nebezpečím okolního prostředí.¹⁴³ Domov je pro člověka určením a posláním, jakým způsobem má vést svůj život na tomto světě, a to s ohledem na východiska svých konkrétních individuálních okolností, ale i se zřetelem na situace druhých, bez ohledu na to, zda jsou mu nějak blízcí. Domov je navíc utvářen časoprostorem, jenž prochází lidskými a mimolidskými dějinami a všemi kulturními společenstvími. Domov, v takovémto pojetí je prostorem, který má v sobě mnoho obsahů, hodnot a různorodých situací, ale pouze jeden celistvý smysl.

Kvůli této složitosti, je člověk schopen pochopit pravou podstatu domova až ve chvílích, kdy je od něj dostatečně vzdálen, tj. v dobách kdy se zrovna nachází někde v cizinách (dálavách), přičemž daná cizota nemusí být vždy pojímána pouze z hlediska zeměpisné lokality. Společným prvkem je ale stav otřesu, neboli tzv. *deinosu*, který člověka oslabí v jeho jistotách, jež má spojené s domovem. Právě onen *deinos* byl, podle starověkých Řeků, chvílí, při které jedinec pocítil podlomenost domnělé pevnosti času a prostoru.¹⁴⁴

Typickým prvkem, který charakterizuje současnou společnost, je neustálá lidská potřeba po *deinosu*, která nám zajišťuje, stále se opakující přísun potřebného „stimulu“, který nám obnovuje a zesiluje naše vnímání potřeby domova. Dnešní člověk přímo baží po životě v neustále nejistotě, po onom pocitu neklidnosti, který ho doprovází při jeho zbloudilých cestách. Naši podstatu již nenaplňují dokončené a přichystané okamžiky, které by nás posouvaly někam dál. Naopak, toužíme po tom, abychom zažívali stavy nedostatku, neboť jsou nám daleko více ku prospěchu. Vytváří totiž cestu, která nás zavádí k porozumění významnosti domova a sebe sama, a současně nás odvádí, od

¹⁴² Srov. HOGENOVÁ *Fenomén domova*. Kapitola V každé krůpěji je celé slunce, s. 219.

¹⁴³ Srov. SVOBODOVÁ, Z. (ed.) *Výchova ve světověku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. Kapitola *Miroslav Joukl: Domov v kontextu filosofie výchovy*, s. 54.

¹⁴⁴ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola *Domov jako problém*, s. 191 – 192.

neustálého životního spěchu, ve kterém se pokoušíme, pořád něco získávat, rychle se posouvat a ustavičně něco měnit.

Dalším problémem současné společnosti je, stále více běžně spatřitelná, nekomplexnost domovů. Hlavním důvodem tohoto stavu je dnešní podoba člověka jako tzv. planetární bytosti, která je doma všude a vlastně nikde.¹⁴⁵ Pro takového člověka je jakékoliv místo na celém Světě, na kterém se zrovna nalézá, domovem, alespoň co se týče základních lidských nezbytností, ale ve skutečné a celistvé podstatě nikde doma není. Mluvíme zde o jedincích, kteří často mění svá zaměstnání, přesouvají se z místa na místo, poznávají tajemství, která se jim na cestách odkrývají, neustále za něčím spěchají, nikde se na delší dobu nezastaví, jsou to zkrátka lidé, kteří svůj život berou jako nekončící zápolení, prostřednictvím kterého se chtějí dostat až na vrchol. Co je ale na onom zářném konci? To ví, pouze oni sami.

Musíme si tudíž uvědomit, že domov nám dává šanci na místo, kde se můžeme na chvíli zastavit, odpočinout si, zaměřit se pouze sami na sebe a na druhé, kteří jsou pro náš život důležití. Víme, že se jedná o nelehký úkol, neboť požadavky současné doby směřují přesně opačným směrem, ale i přesto všechno bychom se měli alespoň pokoušet a třeba budeme jednou úspěšní.

¹⁴⁵ Srov. HOGENOVÁ *Jak pečujeme o svou duši?* Kapitola Domov jako problém, s. 184.

ZÁVĚR

Cílem naší práce bylo uchopit domov jako kategorii filosofickou a pokusit se o vytvoření jednotné a propojené teorie, která by nám charakterizovala domov na základě několika výchozích pojetí. Při utváření této závěrečné práce, jsme využívali českých filosofických textů, které byly na našem území publikovány ve 20. a 21. století, přičemž jsme tyto literární prameny doplnili o stěžejní myšlenky celosvětových autorů, na jejich základech stavěli naši čeští autoři.

V rámci tohoto teoretického konceptu, jsme vycházeli z několika tezí, které nám poskytli samotní autoři. U Aristotelova pojetí byl domov pro člověka přirozeným místem, do kterého se jedinec pokaždé navracel a jehož podstata byla založena na vzájemném vztahu člověka a Boha, jež lidskému jedinci daroval duši, a tím mu poskytl potřebný prostředek pro jeho pohyb. V Platónově teorii bylo lidským domovem něco veskrze nehmotného a ukrytého – konkrétněji jsme zde mluvili o ideji Dobra, kterou dle tohoto autora, můžeme pojímat jako specifickou formu našeho domova. Koncepty těchto dvou autorů považujeme za základní východiska celé filosofie domova.

Jaroslava Pešková a Ladislava Schücková se přikláněli k pojetí, které nám přinášelo pohled na domov, jako na místo, které člověku poskytuje potřebnou ochranu, a tím i pocity bezpečí a poklidu. Ve své práci využívaly mimo jiné i Bachelardovo základů fenomenologie, psychoanalýzy a poezie, skrze které, tento autor, popisoval domov, jako centrální a jedinečné místo lidské intimity, ve kterém člověk za svého života setrvává.

Otto Friedrich Bollnow nám tuto problematiku obohatil o základní pouto mezi člověkem a domovem, prostřednictvím kterého dokáže jedinec nalézt a uchopit hodnotu svého subjektivního života, a současně jsme se u něj zabývali domovem, jakožto místem, které nám poskytuje prvky zaručenosti, bezpečnosti a stability.

Jan Patočka ve svých myšlenkách navazoval na Gastona Bachelarda a Otto Friedricha Bachelarda, jelikož domov popisoval jako místo, které je součástí přirozeného světa, a které je současně centrálním jádrem, jež člověku přináší pocit bezpečí.

Dalším důležitým filosofem, ze kterého jsme vycházeli, byl Martin Heidegger, který na koncept domova nahlížel z hlediska lidské řeči (mateřského jazyka), která pro

něj byla domovem lidského bytí. Zároveň uváděl, že typickým prvkem současné společnosti je neustálý shon a spěch jedinců, kteří domov potřebují právě proto, že je to jediné místo, kde se mohou zastavit a odpočinout si. Tímto svým konceptem se pro naši práci stal důležitý, neboť jsme ke stejnému závěru došli i u myšlenek Anny Hogenové, která tuto tezi navíc dále rozvinula, neboť říkala, že právě takovýto druh domova si každý člověk nosí sám v sobě.

Prostřednictvím myšlenek Anny Hogenové, která vycházela z teoretických základů Eugena Finka, jsme pojetí domova následně rozšířily o koncept domova a jinakosti. Podle nich, na sebe domov bere podobu holografického obrazu, který se tímto stává fraktálem celého světa, a tím společnost zbavuje strachu z jinakosti. Pokud totiž každíčký prvek, který v domově nalezneme, je ve skutečnosti otiskem celku, tak se podle nich nemusíme žádné jinakosti obávat.

Naděžda Pelcová a Jan Patočka využívali při utváření charakteristiky domova myšlenky Emmanuela Levinase. Pro tyto autory byl domov místem lidského usebrání a primárním předpokladem, který člověku zaručoval jeho existenci. Na základě této teorie, jsme tudíž domov popsali jako místo, ve kterém se jedinec může navracet zpět sám k sobě, což je ale podmíněno tím, že již svět, ve kterém žije, zná a rozumí mu, přičemž právě lidská intimita má být oním prostředkem, který má jedince k tomuto poznání dovést.

Dalšími autory, kteří nám přinesli svůj originální pohled na problematiku domova, byli Jaroslava Pešková, Irena Vaňková, Miloslav Průka a Radim Palouš, kteří pojetí domova propojili s oblastí environmentální výchovy. Pro tyto zmíněné myslitele byla domovem celá naše Země, o kterou se ale dělíme s okolní přírodou, jež nám právě onen domov dotváří. Z tohoto důvodu, bychom se tedy měli o naši Zemi co nejlépe starat, protože pokud si podle nich tuto planetu zničíme, tak na nás nečeká nic jiného, než bezcitný, neznámý a chladný vesmír.

Prostřednictvím myšlenek, již několikrát zmíněných autorek Peškové, Schückové a Hogenové, jsme se v rámci problematiky domova zaměřili i na oblast architektury. Všechny tři totiž upozorňovaly na tu skutečnost, že dnešní architekti zapomínají, že domov je především středem, ve kterém dochází k prolínání mnoha rovin (sociální,

edukační, kulturní, emocionální aj.), a jako takový, tedy nesmí být pojmán jako pouhé místo, do kterého se večer chodíme najíst a vyspat.

Další tezí, ze které jsme v naší práci vycházeli, je názor Patočky, Peškové, Hogenové, Koháka a dalších, že cizota je důležitým mezníkem, který nám pomáhá porozumět pravé podstatě našeho domova. Všichni tito autoři se shodují, že právě ona dálava nám dává poznat, jak je pro nás domov ve skutečnosti důležitý, potřebný a nenahraditelný, protože je jediným známým a blízkým místem, které v našem životě máme.

Poslední stěžejní myšlenkou, se kterou jsme pracovali, byl koncept bezdomoví, ve kterém jsme poukazovali na to, že cizota je sice hlavním prostředkem, skrze který dokážeme porozumět našemu domovu, ale toto pojetí se v posledních letech míjí účinkem, neboť současný člověk je, tzv. planetární bytostí, která se ve světě pouze zabydluje, a tudíž svůj domov nikde nemá. Současně jsme dodávali, že se lidstvo postupně samo sobě odcizuje, protože místo toho, aby se jednotlivci zaměřili na svojí subjektivní podstatu, a skrze ni se snažili pochopit sami sebe, tak je jejich pozornost směřována spíše na vědeckou oblast, která ale na člověka pohlíží jako na výzkumný objekt.

Prostřednictvím těchto pramenů se nám ukázalo, a současně se tím i potvrdilo, naše mínění, že složitost fenoménu domova je tak velká a obsáhlá, že ji nejsme schopni dopodrobna popsat, natož ji uchopit v její celkové míře a vytvořit tak například jednodušší a kratší slovníkovou definici, která by nám domov dopodrobna definovala. Prostřednictvím jednotlivých konceptů jsme ale objevili několik prvků, které jsou pro všechny autory společné. Domov je pro ně charakteristický svojí rovinou blízkosti a známosti, která jedinci přináší prvky bezpečí, intimity, jistoty a stability.

Při utváření jednotlivých kapitol a podkapitol nás napadaly stále nové otázky, které navazovaly na právě sepsované části. Poodkrývaly se nám tím oblasti, kterými jsme se ještě nezabývali, a které bychom mohli k této problematice vztáhnout.

Pokud bychom se podívali čistě na teoretickou rovinu této problematiky, tak jedním z témat, kterým bychom se mohli zabývat je stále aktuálnější otázka otevřenosti hranic. V určitých filosofických textech se dočteme, že domov je pro konkrétního člověka jeho rodná země a kultura, do které se narodil. Pokud bychom tedy domov pojímali z tohoto

hlediska, tak problém promíchávání jednotlivých národnostních skupin a koncept relativně svobodné lidské migrace, se pro současný svět stává absolutně alarmující.

Obzvláště v posledních letech, kdy většinová část české populace se staví na odpor, proti přijímání imigrantů, kteří postupně přicházejí do celé Evropy. V očích českých občanů jsou rizikem, hrozbou, která by mohla narušit naši národnostní integritu. Nemluvě o kolizi současného ekonomického systému, nebo o stále se opakující diskuzi nad otázkou sociální spravedlnosti.

Další část by se mohla věnovat oblasti domova a jeho pojetí v rámci křesťanské náboženské sféry. Záležitost vzájemné propojenosti domova, lidského života, Ježíše Krista a Boha by se mohla stát zajímavou částí pojetí domova, ale míra její obsáhlosti by byla opět na takové úrovni, že by ve výsledku stačila na samostatnou práci. Z tohoto důvodu jsme tedy rovinu náboženskou zakomponovali pouze do první kapitoly.

Z hlediska tohoto náhledu, bychom se mohli zaměřit na další okruh, který bychom vyplnili problematikou domova jednotlivými koncepty celosvětových náboženství. Určitě by bylo zajímavé, pohlížet na možnou rozdílnost domova, například na filosoficko-náboženských základech buddhismu, hinduismu, islámu, judaismu, taoismu nebo konfucianismu. Mohli bychom porovnávat, co mají tyto jednotlivé víry společného a v čem se naopak diametrálně liší.

Otázka domova a genderové rozdílnosti, je další možnou samostatnou kapitolou, kterou bychom mohli uchopit domov, jako centrum našeho života. V tomto případě by se již mohlo využít i empirického výzkumu, který by nám přinesl výsledky, na základě kterých bychom mohli vytvořit ucelenou teorii, jež by se zabývala odlišností v koncepcích domova u žen a mužů.

Samotný věk lidského jedince by se mohl stát dalším primárním kritériem, na kterém bychom postavili následný kvalitativní či kvantitativní výzkum. Pro člověka, který se nachází ve vývojovém období adolescence, nebude domov znamenat to samé, jako pro dospělého, rodiče či stárnoucího seniora. V jejich očích bude domov něčím odlišný a pro ně samotné jedinečný.

V rovině struktury naší země a naplněnosti občanské příslušnosti, by se další aspekt domova mohl týkat roviny vlastenectví. Úroveň hrdosti, na náš národ a českou kulturu,

postupně klesá. Mladí lidé stále častěji odcházejí za pracovními příležitostmi do cizích zemí, nebo opouští území naší republika jenom z toho důvodu, že je to jinde pro ně daleko atraktivnější, a to ať už z hlediska krajinného rázu, či zcela jiného.

Toto bylo několik z mnoha otázek, které nás, při psaní této závěrečné práce, napadaly. Jak jsme již tedy několikrát psali, téma domova se pro člověka stává nevyčerpatelnou studnicí informací a znalostí, které obklopují samotný fenomén domova. Naší snahou tudíž bylo, alespoň částečně proniknout do této obsáhlé problematiky a vyzdvihnout z ní ony části, které považujeme za základní pro pochopení podstatného centrálního jádra pojetí domova.

Domovu bychom měli rozumět prostřednictvím jeho unikátní, specifické, nenahraditelné a neuchopitelné dimenze. Člověk by ho jako takový měl považovat za subjektivně pojatý středobod svého celkového života, který rozumí jeho individuálním potřebám, snům, idejím, touhám, strachům či neúspěchům.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

- BACHELARD, G. *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009. ISBN 978-80-86702-61-2.
- BOLLNOW, F. O. *Mensch und Raum*. Stuttgart: Kohlhammer, 2010. ISBN 978-3-17-021284-8.
- BRYSON, B. *Dům: Domov, domácnost, dějiny architektury*. Praha: Pragma, 2013. ISBN 978-80-7349-374-5.
- BUBER, M. *Problém člověka*. Praha: Kalich, 1997. ISBN 80-7017-109-X.
- DLOUHÁ, J. *Vědění a participace: teoretická východiska environmentálního vzdělávání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8.
- DUBSKÝ, I. *Filosof Jan Patočka*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-37-2.
- EVDOKIMOV, P. N. *Epochy duchovního života: od pouštních otců do našich dnů*. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 2002. ISBN 80-86045-94-3.
- FINK, E. *Bytí, pravda, svět: předběžné otázky k pojmu "fenomén"*. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-13-5.
- HALAS, F. *Já se tam vrátím....* Tišnov: SURSUM, 2001. ISBN 80-85799-99-5.
- HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2., nezměn. vyd. Praha: Academia, 1989. ISBN 21-060-88.
- HEIDEGGER, M. *Básnický bydlí člověk*. 2., oprav. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2006. ISBN 80-7298-165-X.
- HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. 2., oprav. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2002. ISBN 80-7298-048-3.
- HEIDEGGER, M. *O humanismu*. Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2000. ISBN 80-85996-32-4.
- HEJNA, D. *Člověk, pohyb a svět v Patočkově filosofii*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2004. ISBN 80-7044-568-8.
- HERMACH, E. J. *Filosofie architektury*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-184-6.

- HOGENOVÁ, A. *Fenomén domova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-705-2.
- HOGENOVÁ, A. *Jak pečujeme o svou duši?* Vyd. 2., upr. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. ISBN 978-80-7290-395-5.
- HOGENOVÁ, A. *Kvalita života a tělesnost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0457-4.
- HOGENOVÁ, A. *Nesmíme pospíchat*. Chomutov: L. Marek, 2014. ISBN 978-80-87127-62-9.
- HOGENOVÁ, A.; PELCOVÁ, N. *Hodnoty ve výchově, umění a sportu: Sborník z mezinárodní konference konané na Univerzitě Karlově – Pedagogické fakultě v Praze dne 3. 5. 2007*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 80-7290-272-5.
- JANÁT, B. Domov jako metafyzický horizont lidského života. *Filosofický časopis*. Filosofický ústav Akademie věd České republiky. Roč. 40, č. 3. Praha: Filosofický ústav AV ČR, 1992. ISSN 0015-1831.
- KÁBRT, J. *Latinsko/český slovník*. Voznice: LEDA, 2000. ISBN 80-85927-82-9.
- KOHÁK, E. *Domov a dálava: Kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. 2., rozšíř. a opr. vyd. Praha: Filosofía, 2010. ISBN 978-80-7007-340-7.
- KOHÁK, E. *Jan Patočka: filosofický životopis*. Jinočany: H& H, 1993. ISBN 80-85787-21-0.
- KONEČNÁ, M. *Řeč a rozumění: poznámky k filosofické a teologické hermeneutice H -G. Gadamera, G. Ebelinga a E. Fuchse*. Brno: Marek Konečný, 2007. ISBN 978-80-903516-9-1.
- KRUŽÍK, J. *Emmanuel Lévinas – Filosofie a výchova: Ke stému výročí narození Emmanuela Lévinase*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2006. ISBN 80-239-88-33-2.
- LEVINAS, E. *Existence a ten, kdo existuje*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. ISBN 978-80-7298-414-5.
- LEVINAS, E. *Totalita a nekonečno: esej o exterioritě*. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8.
- MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. Fotoreprint podle 3. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-242-1.

- MACHOVEC, M. *Smysl lidské existence*. 5., nezměn. vyd. Praha: Akropolis, 2012. ISBN 978-80-7304-143-4.
- MERLEAU-PONTY, M. *Viditelné a neviditelné*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. ISBN 80-7298-098-X.
- MICHÁLEK, J. Pobyť po obratu. *Filosofický časopis*. Filosofický ústav Akademie věd České republiky. Roč. 59, č. 6. Praha: Filosofický ústav AV ČR, 2011. ISSN 0015-1813.
- OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. Praha: Erika, 1999. ISBN 80-7190-804-5.
- PALOUŠ, R. *Čas výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25415-2.
- PALOUŠ, R. *K filosofii výchovy: východiska fundamentální agogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25390-3.
- PALOUŠ, R. *Světověk a časování*. Vyd. 2., přepracované a rozšířené. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-411-2.
- PATOČKA, J. *Evropa a doba poevropská*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. ISBN 80-7106-017-8.
- PATOČKA, J. *Fenomenologické spisy II. – Co je existence: publikované texty z let 1965 – 1977*. Praha: OIKOYMENH, 2009. ISBN 978-80-7298-420-6.
- PATOČKA, J. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha: Academia, 1990. ISBN 80-200-0263-4.
- PATOČKA, J. *Negativní platonismus*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0235-8.
- PATOČKA, J. *Přirozený svět jako filosofický problém*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0365-6.
- PATOČKA, J. *Tělo, společenství, jazyk, svět*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. ISBN 80-85241-90-0.
- PELCOVÁ, N.; SEMRÁDOVÁ, I. *Fenomén výchovy a etika učitelského povolání*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2636-9.
- PEŠKOVÁ, J.; SCHÜCKOVÁ, L. *Já, člověk: Jak dělat vědu o člověku dnes a zítra*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04217-66-4.
- PLATÓN *Ústava*. Šesté, opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2017. ISBN 978-80-7298-230-1.

- POŽICKÝ, J.; VAŇKOVÁ, I.; KRÁMSKÝ, D.; KITZBERGEROVÁ, L. *Hledání společně sdíleného světa jako východisko a předpoklad výchovného působení*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 978-80-72901-14-2.
- PRACH, V. *Řecko-český slovník*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-285-3.
- PRŮKA, M. *Péče o oikos: dům v dějinách myšlení*. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-19-3.
- REZEK, P. *Jan Patočka a věc fenomenologie*. Praha: ISE, 1993. ISBN 80-85241-48-X.
- RŮŽIČKA, J. (ed.) *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-750-X.
- STÁRKOVÁ, J. Martin HEIDEGGER - ...Básnický bydlí tak člověk *Paternoster: malá revue pro umění a kritiku*. Ústav pro českou literaturu. Roč. neuvedeno, č. 9 – 10. Praha: Družstvo Paternoster, 1985.
- SVOBODOVÁ, Z. (ed.) *Výchova ve světověku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-789-2.
- TRÁVNÍČEK, F. *Slovník jazyka českého*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Slovanské nakladatelství, 1952.
- VAŇKOVÁ, I. *Nádoba plná řeči: člověk, řeč a přirozený svět*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8.
- VERNANT, J. *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-731-6.
- VLČKOVÁ, M. (ed.) *Duchovní krajina Novohradských hor: Novohradsko*. Mýtiny: Michaela Vlčková, 2017. ISBN 978-80-270-3012-5.

Elektronické zdroje:

- DUBSKÝ, I. *Domov a bezdomoví*. [online]. © 2018, [2018-03-03]. Dostupné na WWW: <<http://filcasop.flu.cas.cz/uploaded/60%20let%20FC/Dubsky.pdf>>.
- *Friedrich Hölderlin: Die Hölderlin-Gesellschaft Tübingen*. [online]. © 2010, [cit. 2018-01-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.hoelderlin-gesellschaft.de>>.
- HOGENOVA, A. *Domov jako problém*. [online]. © 2017, [cit. 2017-11-15]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/hogenovadomov.pdf>>.

- HOGENOVÁ, A. *K fenomenologii „domova a jinakosti“*. [online]. © 2018, [cit. 2017-10-27]. Dostupné na WWW: <<http://e-logos.vse.cz/index.php?article=222>>.
- HOGENOVÁ, A. *K problematice logu*. [online]. © Posl. úpravy 16. 6. 2005, [cit. 2018-02-24]. Dostupné na WWW: <<http://sffp.sweb.cz/archiv/hogenova4.htm>>.
- LUHANOVÁ, E. *Gaston Bachelard – Poetika snění, Poetika prostoru*. [online]. © OIKOYMENH 2006 – 2018, [cit. 2017-12-10]. Dostupné na WWW: <https://www.reflexe.cz/File/44_Luhanova_168-187.pdf>.
- PAVLOVSKÝ, P. *Duševní nemoc a privatizace domova*. [online]. © 2017, [cit. 2017-11-18]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pavlovsky.pdf>>.
- PELCOVÁ, N. *Fenomén domova*. [online]. © 2017, [cit. 2017-10-09]. Dostupné na WWW: <<http://paideia.pedf.cuni.cz/download/pelcovarodina.pdf>>.
- SCHWEIZER, M. H. *Otto Friedrich Bollnow – Gesellschaft*. [online]. © Posl. úpravy 5. 11. 2017, [cit. 2017-12-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.otto-friedrich-bollnow.de/>>.
- ŠPECIÁN, P. *Proměny přirozeného světa: Husserl, Patočka a dál?*. [online]. © 2000 – 2018, Vysoká škola ekonomická v Praze, [cit. 2017-02-06]. Dostupné na WWW: <<http://nb.vse.cz/kfil/elogos/student/specian09.pdf>>.

ABSTRAKT

PŘEVŘÁTILOVÁ, P. *Domov jako téma českých filosofických prací 20. a 21. století*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Z. Svobodová.

Klíčová slova: domov, filosofické texty, starověké Řecko, přirozené místo, idea Dobra, hodnota domova, lidská intimita, jistota domova, přirozený svět, životní pohyby, lidská řeč, poezie, celistvost domova, filosoficko-antropologický pohled, environmentální výchova, architektura, cizota, bezdomoví, současný svět

Diplomová práce se zabývá domovem a jeho pojetím ve filosofických pracích. Cílem bylo uchopit a popsat domov jako kategorii filosofickou, a to za pomoci myšlenek a teorií, které jsme našli v českých filosofických textech, jež vyšly v průběhu 20. a 21. století, a které jsme doplnili o výchozí myšlenky důležitých světových autorů. Prostřednictvím těchto dostupných informací jsme se pokusili o sjednocení a vytvoření ucelenější, propojenější teorie, v rámci které jsme domov rozdělili do několika základních kapitol, jež jsou pro pojetí a pochopení domova, jak minulého, tak i současného, zcela rozhodující a určující.

ABSTRACT

Home as a topic of Czech philosophical works of the 20th and 21st centuries.

Key words: home, philosophical texts, ancient Greece, natural place, idea of good, value of home, human intimacy, home security, natural world, life moves, human speech, poetry, home integrity, philosophical-anthropological view, environmental education, architecture, alienation, homelessness, contemporary world

The diploma thesis deals with home and its concepts in philosophical works. The aim was to grasp and describe home as a philosophical category, using the ideas and theories that we found in the Czech philosophical texts that came out during the 20th and 21st centuries. Through these available information, we have attempted to unify and create a more coherent, interconnected theory, in which we divided home into several basic chapters that are absolutely decisive and decisive for the concept and understanding of home, both past and present.